A testnevelés tanítása

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTÉRIUM MÓDSZERTANI FOLYÓIRATA
I. ÉVFOLYAM
1965.

4.

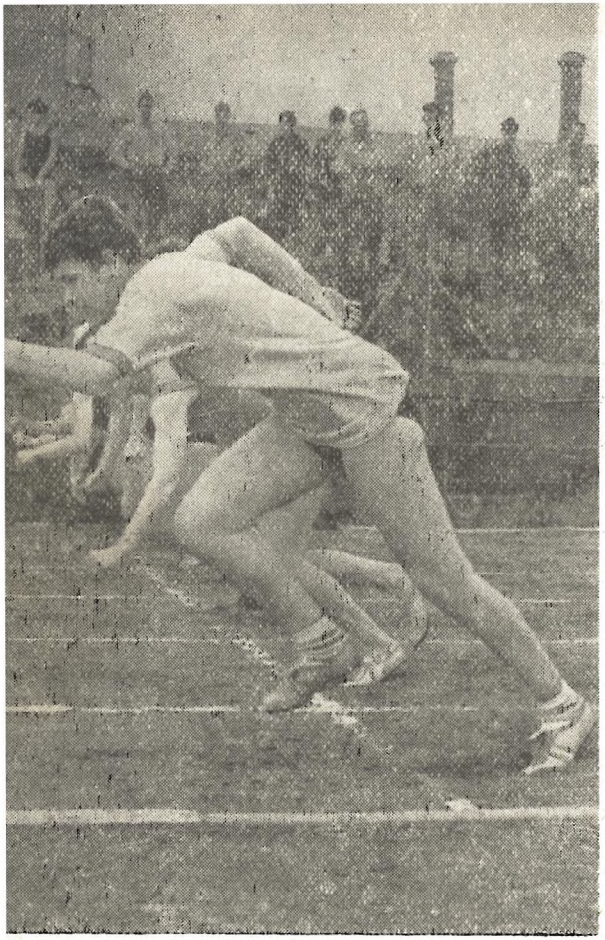

A testnevelés tanítása

Szerkesztő
Burka Endre

Szerkesztő bizottság
Bellay Lászlóné
dr. Kálmánchey Zoltán
Nyíri János
Paku Ernő
Raffel Zoltán
Sós István
dr. Székely Gabriella
Szuh Csaba

E számunk munkatársai: Édes László MTS Orsz. Eln. csoportvezető, Budapest, *Györök Gyula* szakfelügyelő, Budapest, *Harsányi László* tanár, Bátaszék, *Hetey István* tanár, Budapest, *Kalász Jánosné* tanár Bátaszék, *Novák István* tanár Bátaszék, *Nyiri János* MM főelőadó, Budapest, *Orosz Ottó* vez. szakfelügyelő, Pécs, *Sós István* orsz. testnev. szakfelügyelő, Budapest, *Szuh Csaba* KISZ KB munkatársa, Budapest, *Tiboldi Tibor* OPI munkatársa, Budapest.

TARTALOM

Nyiri János: A tanítási év néhány fontosabb feladata 97
Orosz Ottó: Egy járás iskolai testnevelése 100
Szuh Csaba: Az általános iskolai sport 1964—65. évi mérlege 103
Édes László: A középfokú iskolai sportkörök 1965—66. tanévi feladatai 108
Harsányi László—Novák István: Úttörősportszakkörök szervezése 110
A rendgyakorlatok és a honvédelmi előképzés (T. T.) 112
Kalász Jánosné: A tanulók aktivizálása a a torna tanításában 114
Hetey István: Kézilabda az általános iskolában 119
Tiboldi Tibor: Pillanatképek az iskolai úszásoktatásról 124
TÁJÉKOZTATÓ
SZEMLE

Megjelenik évente hatszor

Szerkesztőség: Budapest, VII., Gorkij fasor 17—21. OPI Testnevelési Tanszék. — Telefon: 228—203, 228—238, 228—609, 108 mellék. — Kiadja a Tankönyvkiadó, Budapest, V., Szalai u. 10—14. — A kiadásért felelős: Vágvölgyi Tibor igazgató. — Terjeszti a Magyar Posta. — Előfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál (Budapest, V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál. Előfizetési díj egy évre 14,40 Ft. — Csekkszámlaszám: egyéni: 61.256, közületi: 61.066 (vagy átutalás az MNB 8. sz. folyószámlájára).

65.7963 Egyetemi Nyomda, Budapest.

NYÍRI JÁNOS

A tanítási év néhány fontosabb feladata

Az oktatási reform főirányvonalának szellemében, az iskolai testnevelés és sport területén a soron következő tanítási évben is meg kell valósítani néhány alapvetően fontos feladatot. Ezek nagy vonalakban ismertek voltak már az előző tanévekben is, de céltudatos megvalósításukra az új tanévben fokozott gondot kell fordítani.

A gimnáziumok és közgazdasági technikumok számára a mostani tanévben lép érvénybe az új tanterv. Bár a tantervet széles körű országos vita előzte meg — ezért annak fő vonásai nem ismeretlenek —, mégis szükségesnek tartjuk néhány lényeges szempontra felhívni tanáraink figyelmét.

Az új tantervek alapján el kell készíteni minden osztály (évfolyam) számára a tanmenetet. A tanmenetekben új feladatként jelentkezik az alap és a kiegészítő tantervi anyag feldolgozása. Gondot kell fordítani a téli sportok és esetleg az úszás tanításának megtervezésére is. Ezek a feladatok — ha nem is méreteiben, de arányaiban eltérést jelentenek a már eddig kialakult tanmenetkészítésben. Nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy a tanmenetekben feldolgozott, illetve megtervezett tanítási anyag a valóságban is feldolgozásra kerüljön. A tervező munka a reális megvalósíthatóság talajára épüljön. A tervezés és a gyakorlati feldolgozás így is minden bizonnyal értékes tervezési tapasztalatokat fog eredményezni. Elsődleges feladatként minden osztály számára kötelezően az alaptantervi anyagot kell feldolgozni. Erre a munkára azért kell nagy figyelmet fordítani, mert — bár a régebbi tanterveknél kevesebb anyagot tartalmaz — az alaptantervi anyagot minden tanuló számára hozzáférhetővé és elsajátíthatóvá kell tenni. Ehhez bizonyos mértékben új tanítási módszer és mindenekelőtt következetes oktatási munka szükséges. A tanítási anyag teljes értékű elsajátítása csak az oktatási és nevelési feladatok együttes alkalmazásával vezethet sikerhez. A mozgáselemek tanításában támaszkodni lehet — és kell is — más tárgyak (fizika) ismeretanyagára és mindenekelőtt a tanulói tudatosságra. Az oktatási folyamat egyes szakaszaiban nélkülözhetetlen a tanulók önálló, tevékeny munkája. Az eredményes munka szükségszerű feltétele a helyes tanár—tanítványi munkakapcsolat. A tantervi Utasítás az egyes testgyakorlati ágakban a tanításhoz szükséges leglényegesebb útmutatást is tartalmaz. Nagy körültekintéssel és előrelátással kell megválasztani a kiegészítő tantervi anyagot. A kiegészítő tantervi anyag általában az alaptantervben szereplő testgyakorlati ágakhoz tartalmaz kiegészítő többletanyagot. A kiegészítő anyag kiválasztására azért is kell nagy gondot fordítani, mert célszerű négy éven keresztül ugyanannál a testgyakorlati ágnál maradni. Csak így érhetjük el, hogy a választott testgyakorlati ágban tanítványaink valóban jól megalapozott ismeretekkel — teljesítőképes tudással rendelkezzenek.

Új vonása a tantervnek a téli sportok tanítási, foglalkozási lehetősége, illetve kötelezettsége. E feladatok megvalósításában számtalan egészséges és ötletes törekvést lehet megvalósítani. Az egészséges szokások kialakítása, a szervezet edzettségi szintje a téli hónapokban sajátos szerepet és jelentőséget biztosíthat az iskolai testnevelésnek. Ugyanakkor nagyon kell ügyelni arra is, hogy ezeken a foglalkozásokon mindenkor az adott körülmények (hőmérséklet, hó- és jégviszonyok stb.) szabják meg a foglalkozások időtartamát, mozgásmennyiségét. A téli foglalkozások soha ne legyenek sablonosak, sémaszerűek; hangulatos, élménygazdag, vidám, de mindenkor fegyelmezett magatartás jellemezze ezeket az órákat.

Évek óta számtalan problémát és oktatási gondot okozott — elsősorban a középiskolákban — a koedukált osztályok test-

nevelése. A folyó tanítási évtől miniszteri utasítás nyújt lehetőséget a nemek szerinti különválasztott testnevelés tanítására, az általános iskola 6. osztályától a középiskola 4. osztályáig. Minden iskolában, ill. osztályban természetesen nem lesz még lehetséges — elsősorban gazdasági és létesítményi okok miatt — a különválasztás, de ezekben az osztályokban is törekedni kell az óra hatásfokának — elsősorban a fizikai terhelés — növelésére, különös gondot fordítva a szükséges nevelői-pedagógiai módszerekre. A nemenként összevont tanulókat (osztályokat) egy tanulócsoportnak kell tekinteni, ez elsősorban az iskolai sportrendezvények vonatkozásában jelent változást a korábbi évekhez. Az összevont osztályokban számolni kell a tanulók szerényebb ismereteivel, képességeivel (ezek a tanulók ugyanis az előző években a két nem egyidejű óráin kétségkívül kevesebb anyagot, kisebb mértékben sajátíthattak el). A koedukált osztályok egynemű tanulóinak összevonásából adódó egynemű tanulócsoportok tanmenetének összeállításakor biztosítsunk megfelelő időt a hiányok pótlására.

A folyó tanítási évtől az érdemjegyek (osztályzatok) megállapítására egy nagy jelentőségű elvi állásfoglalás áll a nevelők rendelkezésére. (A Művelődésügyi Minisztérium Közoktatási Főosztályának közleménye a testnevelési érdemjegy megállapításának elveire és gyakorlatára. Megjelent a Műv. Közlöny aug. számában.) A közlemény — melyet a pedagógia kiemelkedő elméleti és gyakorlati szakemberei állítottak össze —, világos útmutatást nyújt az eddig olyan sok vitára, pedagógiai problémákra okot adott testnevelési érdemjegyek egységes szempontok szerinti elbírálására. A közlemény azonban senkit nem ment fel az osztályozás lelkiismeretes, körültekintő pedagógiai eljárásai alól. Reméljük, hogy ez a részletes dokumentáció hozzásegíti nevelőinket a következetes, igényes tanításhoz, anélkül, hogy bármiféle torzulást eredményezne tanítványokban, nevelőkben. A testnevelést tanító pedagógusok figyelmét nyomatékosan felhívjuk az anyag tanulmányozására, s az osztályzatok megállapításában a szempontok teljes mértékű érvényesítésére.

A Magyar Testnevelési és Sportszövetség Országos Tanácsa Oktatási és Tudományos Osztálya (az MTS Ügyvezető Elnökségének határozata alapján) útmutatóban foglalja össze a középfokú iskolai sportegyesületek feladatait. (L. jelen számunkban más helyen.) Az útmutató irányelveket és segítséget ad egyrészt az MTS megyei (budapesti) tanácsai számára a területi iskolai sport megszervezéséhez, másrészt a középfokú oktatási intézmények (gimnázium, szakközépiskolák) számára a helyi munkatervek elkészítéséhez. Az útmutató a tanév fő feladatait az iskolai sport célkitűzéseire építi. Az iskolai sport elsődleges célja — a kötelező testnevelés célkitűzésein túlmenően — hozzájárulás a tanulók szabad idejének célszerű, hasznos eltöltéséhez és az egész életre szóló sportolási igény kialakításához, hozzájárulás a versenysport utánpótlásának tervszerű neveléséhez.

A szabad idő célszerű felhasználása a tanulóifjúság nevelése szempontjából rendkívül nagy jelentőségű. A kulturális lehetőségek egyik nagy bázisa a sport. A helyesen megszervezett és megfelelő tartalmú sportköri foglalkozások igen hasznos szabadidő-felhasználást jelentenek. Ezért arra kell törekedni, hogy a szervezett és tervszerű programot nyújtó iskolai sporttevékenységben a tanulóifjúság minél nagyobb számban vegyen részt. Az iskolák vezetői, igazgatói, nevelői a tanulók sporttevékenységében a nevelői munka egyik gazdag területét lássák, és biztosítsák, hogy azokon az önkéntesen részt venni kívánó tanulók ne csak szakmai (sport) ismereteiket gyarapítsák, hanem a szocialista nevelés egyik fontos területeként kezelve, a szocialista embert jellemző erkölcsi tulajdonságok kialakításának jó lehetőségeit felhasználják.

A folyó tanítási évben (kb. novemberben) kiadásra kerül a „Gyógytestnevelési Tanterv és Utasítás". A tanterv az alábbi cso-

portosításban közöl anyagot, ill. nyújt útmutatást: ortopéd, vegetatív dystonia, hypertonia, asthma bronchiale, szervi szívbeteg, obesitás (neuro-endokrin zavar) és szemészet.

Az iskolai gyógytestnevelés alkalmazott testnevelés, amelynek célja, hogy sajátos eszközeivel elősegítse — elsősorban a mozgásszervi és belgyógyászati panaszokkal gyógytestnevelésre utalt tanulók egészségszintjének emelését, a testi deformitások javításával, a szív- és keringési szervek munkaképességének növelésével alkalmassá téve a tanulókat az iskolai munkában és az életben adódó feladatok teljesítésére.

A gyógytestnevelés feladata, hogy a speciális és a kiegészítő tantervi mozgásanyag feldolgozásával biztosítsa a tanulók testi nevelését olyan mértékben, hogy egészségük, fizikai képességeik fejlesztésével, mozgáskészségük csiszolásával, egészségügyi csoportbeosztásuktól és egyéni fejlődésüktől függően a normál testnevelésben való részvételre előkészítse, vagy ha ez nem lehetséges, a tanulók egészségszintjét, mozgáskészségét, teljesítőképességét a lehető legmagasabb szintre emelje és tartósítsa.

A gyógytestnevelési tantervek igen jó lehetőséget nyújtanak a részt vevő tanulók regenerálására, egészségi szintjük emelésére, ha a tantervek mellett a helyi tanácsok biztosítják a tanítás feltételeit is. Az elmúlt évek arról tanúskodnak, hogy oktatásügyi szerveink nem méltányolják kellően e fontos területet. A nagyobb városokban is — elsősorban Budapesten — évről-évre visszatérő probléma a gyógytestnevelés tanításának termi lehetősége. A tornatermek igénybevételére a gyógytestnevelés ugyanolyan igényt tart, mint a rendes testnevelés. Ezért nem engedhető meg, hogy a tornatermek igénybevételekor a gyógytestnevelés másod-, vagy harmadrangú tényezőként szerepeljen.

A tanulók egészségügyi csoportbeosztásából adódó könnyített testnevelési kategória az elmúlt tanítási évben nagyon szerény értékelésben részesült. Bár a miniszteri utasítás nem írja elő minden iskola számára a kötelező bevezetést, mégis nagyobb gondot kell fordítani a lehetőségek biztosítására. A budapesti statisztika több ezer könnyített testnevelésre szoruló tanulót mutatott fel, mégis alig néhány iskolában biztosították a tanítás feltételeit. A folyó tanítási évben sokkal nagyobb körültekintéssel és felelősségteljesebben kell az egyes iskolákban a tanítás lehetőségeit megvizsgálni.

A Magyar Testnevelési és Sportszövetség kezdeményezésére — országos viszonylatban, egyelőre kísérletképpen — bevezetésre kerül a munkahelyi testnevelés. A tanulóifjúság kötelező testnevelése és sportolása mellett az egészséges és harmonikus fejlődés érdekében a tanulók mozgásszükségletének kielégítéséről és levegőztetéséről is gondoskodni kell. A munkahelyi testnevelés valamilyen lehetősége minden iskolában megvan. Minél nehezebbek az oktatás tárgyi körülményei, annál fontosabb a tanulók megelőző egészség- és munkavédelmi gondozása.

Az iskolai munkahelyi testnevelésre — a feltételek nagyfokú különbözősége miatt — kötött, pontosan körülhatárolt intézkedések kiadása nem lehetséges. Az iskolai munkahelyi testnevelésre ezért csupán néhány formát javasolunk, ezek: tízperces pihentető testnevelés, óraközi 1—2 perces, szellőzéssel egybekötött testnevelés, tanítás előtti 5—10 perces testnevelés és bármilyen, a helyi körülményeknek és adottságoknak megfelelő tevékeny pihenés.

Az iskolai munkahelyi testnevelés az iskola egészének, a tantestületnek, az ifjúságnak közös érdeke és ügye, s a rendelkezésre álló erők összefogásával kell megoldani és az iskola életrendjébe beállítani.

A tanulóifjúság megelőző egészség- és munkavédelme nem tantárgyi (a testnevelési órára tartozó) feladat. Az iskolaorvosnak és a testnevelő tanárnak mint szaktanácsadónak igen fontos szerepet kell betöltenie e fontos feladat ellátásában, de az iskolai munkahelyi testnevelés valamennyi pedagógus feladata.

OROSZ OTTÓ

A mohácsi járás iskolai testnevelése

Az elmúlt időszakban Baranya megye testnevelési szakfelügyelői koncentrált látogatás formájában értékelték a járás testnevelést tanító nevelőinek munkáját. E látogatások során sok tapasztalatot szereztünk. Nem kívánok e cikkben minden egyes kérdéssel foglalkozni, pusztán azokat a konklúziókat szeretném rögzíteni, amelyek megyei, esetleg országos szinten is támpontot adnak a reális helyzet megítéléséhez.

Törekvésünk az volt, hogy a vizsgált területet fejlődésében tudjuk értékelni, ezért 3 évre visszamenően áttanulmányoztuk a felügyeleti dokumentációt. A tapasztalatok gyűjtésében részt vettek a járási (városi) tanulmányi felügyelők, valamint az iskolák igazgatói is. A vizsgálat ideje alatt (egy hónap) Székelyszabar kivételével meglátogattunk minden körzeti és önálló iskolát (Mohácson 4, a járásban 17 ilyen iskola van), összesen 69 testnevelési órán voltunk jelen. Tapasztalatszerzésünk elég széles, így bátran általánosíthatók.

Személyi ellátottság

A járás területén 8 iskolában 9 szakképesített nevelő dolgozik. A testnevelési órák szakos ellátottsága 43%-os. További 4 iskolában nem szakosok tanítják a testnevelést. Ha azt veszem alapul, hogy 9 szakember áll rendelkezésre és néhány olyan nevelő is tanít, aki korábban aktív sportoló volt, a személyi ellátottság nem rossz.

A testnevelést tanító nevelők közül ki kell emelni *Akucs Lórántnét* (Lánycsók), *Böhler Györgyöt* (Bóly), *Gubriczky Józsefet* (Dunaszekcső), *dr. Vessják Dezsőnét* (Mohács-Külváros), *Tolnai Dávidot* (Mohács-Belváros fiú), *Pazar Győzőt* (Újmohács); a nem szakos nevelők közül *Ákos Jánost* (Dunafalva).

Tárgyi, dologi feltételek

A járás területén 4 iskolában van tornaterem, 3 iskola a községi művelődési házban tartja testnevelési óráit. 10 iskolában a téli időszakban csak tanterem áll rendelkezésre. Dicsérendő Lánycsók és Dunaszekcső példája, ahol a községi szervek támogatásával és sok társadalmi munkával szép tornatermet hoztak létre. Látogatásaink során igyekeztünk felmérni a fejlesztési lehetőségeket. A tapasztalatok alapján 3 éves időszakra terv készült, mely szerint 3 év múlva szeretnénk elérni, hogy ne legyen olyan iskola, ahol nincs valamilyen fedett gyakorlóhely.

A városban valamennyi iskola teremgondja megoldott, annyi megjegyzéssel, hogy a Belvárosi leányiskola tornatermét használja a Belvárosi fiúiskola is.

A termek tisztántartása, rendje körül találtunk hibákat. Sok iskolában nem hajtják végre a 91/1955. (O. K. 21.) O. M. utasítást. Néhány iskolában nem megfelelő a szertárak rendje.

A szűkös teremellátottságot enyhíti az a körülmény, hogy az elmúlt években sok iskolában épültek kispályák, pl. Dunaszekcső, Palotabozsok, Versend. Hasonló tervek vannak Dunafalva, Bezedek, Lánycsók, Himesháza iskoláiban is.

A szerellátottság területén elsősorban gyűrű, szőnyeg, labdák, ugrószekrény hiánya mutatkozik. Ezen a területen a következő időszakban a járási művelődésügyi osztály által biztosított felszerelési keretet sokkal ésszerűbben kell majd felhasználni.

Az új tanterv végrehajtásának tapasztalatai

Az új tanterv bevezetése óta nem múlt el hosszú idő. A tantervet bevezetése előtt tanfolyam, munkaközösségi foglalkozás keretében feldolgoztuk, mégis igen sok hiba, meg nem értés mutatkozik ezen a területen. Megállapítást nyert, hogy az iskolák 50%-ában még a jártasság szintjéig sem jutnak el a tanulók a torna tantervi anyagában.

Tisztában vagyunk azzal, hogy nemcsak a nevelők hibásak ebben, hanem a szűkös tárgyi feltételek, másrészt nem szakos pedagógusoknál sok szakmai probléma is adódik. Éppen ezért olyan konklúziót kell levonni, hogy a tanterv tovább i tanulmányozása mellett a továbbképzési munkát sokkal jobban ki kell terjeszteni a nem szakos pedagógusok körében.

A tantervi mozgásanyagot tekintve különös vizsgálati szempontunk volt az iskolai játékok tanítása. Ezen a területen bizonyos tipikus hibákat találtunk. Örvendetes, hogy alig múlik el testnevelési óra, ahol a tanulók nem játszanak. Hiba azonban, hogy a tanulók csak néhány játékot tudnak megfelelően játszani. Kialakulnak bizonyos típusjátékok. A másik, ami sokkal veszélyesebb, bár játszanak a tanulók az órán, de öncélúan. Tudott dolog, hogy minden játéknak megvan a maga célja, amiért a tantervbe bekerült. Mindig valamit szolgálni akarunk vele pl. gyors indulás, helyezkedés, cselezés, egymáshoz való igazodás stb. Ha ezeket a feladatokat nem oldjuk meg, a játék a gyermekek számára üres versengéssé válhat.

Általában elmondható, hogy a nevelők az oktató-nevelő munkájuk során helyes technikát oktatnak. Sok problémát okoz azonban nem szakos nevelőinknek az oktató munkában az a tény, hogy maguk sem ismerik a tantervi mozgásanyag pontos kivitelezését.

A tervező munkát illetően az anyagmennyiség általában elegendő. A megterhelés vonatkozásában elmondható, hogy több iskolában tapasztaltunk öncélú megterhelést. Arra kell törekedni, hogy az óra didaktikai céljának maradéktalan megoldása *mellett* kell biztosítani a tanulók megfelelő fiziológiai megterhelését.

Az oktatási folyamat szerkezetével kapcsolatos tapasztalataink a következők. Az érzékelés szakaszában találkoztunk végletekkel. Kevés nevelő mutatja vagy mutattatja be a gyakorlatot. Legtöbb esetben a szóban közlést alkalmazza. Majd röviden felhívják a figyelmet a lényeges mozzanatokra (ha felhívják) s ezután következik a gyakorlás. Éppen abból fakadóan, hogy a nem szakos kartársaknak maguknak is adódnak problémáik a mozgásanyag lényegét illetően, a magyarázat sok esetben nem erre irányul. Másrészt akadnak olyan esetek is, amikor a nevelő túl sokat magyaráz, pl. alaposan megmagyarázza a szabadgyakorlatokat, sőt be is mutatja, még az egyszerűeket is, így értékes percek múlnak el feleslegesen.

Annak következtében, hogy az oktatási folyamat első szakaszaiban a tanulók szerepe pusztán annyi, hogy befogadják (vizuálisan és akusztikusan) a pedagógus által közölt ismereteket, a későbbiekben nem marad más, mint a mechanikus gyakorlás.

Ebben a vonatkozásban mindenképpen helyes, ha már a konkrét érzékelés szakaszában építünk a tanulók előző ismereteire pl. a gyakorlatok folyamatos kapcsolását érzékeltetjük velük. Ezt követően a tanulók tudatos tevékenység útján jöjjenek rá, lássák be, értsék meg a gyakorlat összetevőit. Az ilyen alapon megszerzett ismeretek alapot nyújtanak ahhoz, hogy a tanulói aktivitás és önállóság kibontakozhasson.

Az új tanterv főbb törekvéseit csak akkor tudjuk megvalósítani, ha az eddigieknél jobban igyekszünk tanítani. Itt nem arról van szó elsősorban, hogy valami egészen új dolgot kell kiagyalnunk, hanem arról, hogy a kialakult, ismert módszereket alkotó és kombinatív módon tudjuk alkalmazni. Ebben a vonatkozásban sok nevelőnél találtunk olyan törekvéseket, melyek dicsérendők. Sok nem szakos nevelőnk is alkalmazza már a rávezető gyakorlatokat. A csapatfoglalkoztatási forma elterjedt, sőt egy-két helyen az együttes osztály foglalkoztatási formával is találkoztunk. Itt-ott láttuk, hogy a nevelők igénybeveszik a modern eszközöket is (magnetofon, film stb.).

A tanítási órán folyó világnézeti nevelés alapja a tanterv. Minden tárgy speciális feladatot tölt be a tanulók világnézetének alakításában. Minthogy a világnézeti nevelést minden tantárgynak szolgálnia kell,

A leánycsóki általános iskola tornaterme. Épült 1962-ben a Községfejlesztési Alapból társadalmi munkával. A berendezését a Baranya megyei Művelődésügyi Osztály biztosította.

a testnevelés is hozzájárulhat a maga sajátos eszközeivel ahhoz, hogy a tanulók nézeteinek rendszere megfelelő irányban alakuljon.

Csak néhány probléma:

— Ismerik-e a tanulók a testgyakorlatok szervezetre való hatását?

— Ismerik-e a tanulók a testi nevelés célját, jelentőségét?

— Kialakul-e tanulóinkban a rendszeres sportolás igénye?

— Hogyan értékelik tanulóink a magyar sport eredményeit stb.

Tapasztalataink alapján, ha van is ilyen próbálkozás, sokszor nem nevezhető tudatosnak. Újszerűnek tűnt, hogy a testnevelés területén is vizsgáltuk e kérdést és a tapasztalatok arról győztek meg bennünket, hogy e kérdéssel a jövőben sokkal alaposabban kell foglalkozni.

Egyéb kérdések

Röviden szeretném érinteni az iskolai testnevelésnek néhány területét, melyekre vizsgálatunk nem terjedt ki, de látogatásaink során problémákkal találkoztunk.

A testnevelés alóli felmentésekről szóló rendeletet sok iskolában nem hajtják végre. A járás és város területén a 7059 tanuló közül 30 teljes felmentett van. Nem megoldott megfelelően a kímélő testnevelésre utalt tanulók foglalkoztatása.

Az elmúlt években történt felmérések alapján sajnálatos módon magas a testnevelési balesetek száma. A baleseteket elsősorban az okozza, hogy a testnevelési gyakorlóhelyeket nem készítik elő megfelelően, másrészt sokszor hiányzik a segítségadás. Örvendetes módon a járás és város testnevelést tanító nevelői a záróértekezlet során felhívással fordultak a megye összes testnevelést tanító nevelőihez, és versenyre hívják őket a testnevelési balesetek megelőzésére.

Összegezve megállapítható, hogy Mohács város és a járás területén az iskolai testnevelésben ma még sok probléma adódik. A záróértekezlet során, ahol részt vettek az iskolák igazgatói, a művelődésügyi osztályok képviselői, rögzítettük a következő időszak feladatait és e közös összefogásnak biztosan meglesz az eredménye.

Felhívás!

Kérjük olvasóinkat, hogy közlésre szánt cikkeiket gépelve, két példányban küldjék meg a szerkesztőség címére (Budapest, VII. Gorkij fasor 17—21). — A papírlapnak csak az egyik oldalára, kettes sortávolsággal írjanak. Egy-egy oldalra 30 sort gépeljenek. A sor hossza 66 betűhely legyen. A cikkek terjedelme legfeljebb 6—8 gépelt oldal lehet.

A rajzokat, táblázatokat, fényképeket külön mellékletként, megfelelő ábraszöveggel (képaláírással) ellátva küldjék be.

SZUH CSABA

Az általános iskolai sport 1964-65. évi mérlege

Az 1964—65. tanévben az országban 6105 általános iskola működött. Az osztott általános iskolák száma 2387; felső tagozattal rendelkezik 4363 iskola. A tanulók létszáma 1,455 670 fő, amelyből felső (5—8.) osztályos 714 645 fő. Az iskolák 17,5%-a összesen 1084 rendelkezik tornateremmel. Az általános iskolákban 1620 szakképzett testnevelőtanár tanít, döntő többségükben Budapesten és a jelentősebb vidéki városokban. Úttörőszervezet 5615 iskolában működik; az önálló úttörőcsapatok száma 4444 volt.

*

Mielőtt az elmúlt tanévben elért eredményekre, a hiányosságokra és problémákra rátérnénk, lássunk egy rövid áttekintést az úttörő-sporttevékenység kialakulásáról, fejlődéséről; a nevelés egységes rendszerében elfoglalt helyéről, szerepéről, feladatairól.

Az általános iskolai sport fejlődése

Az általános iskolai sporttevékenység az úttörőszervezet kezdeményezésére és szervezésében indult meg 1948-ban.

1950-ben az általános iskolai sport irányítását és szervezését a Művelődésügyi Minisztérium vette át. Az ezt követő tíz esztendő alatt *különösen a minőségi fejlődésben születtek jó eredmények.* Évről évre megrendezésre kerültek több sportágban (torna, atlétika, kézilabda stb.) az általános iskolai bajnokságok. A megyei és országos versenyeken egyre több tehetséges sportoló tűnt fel, akik hamarosan a magyar sport élvonalába kerültek. Ugyanakkor problémát jelentett, hogy *az általános iskolai sporttevékenység mindjobban eltolódott a versenysport irányába, s a gyermekek tömegeinek testedzése, sportolása háttérbe szorult.* Különösen az iskolai LMHK (Légy Munkára Harcra Kész sportmozgalom) órák megszűnése után az általános iskolai sportkörök lényegében csak a felső tagozatos tanulók 10—12%-át (sportköri tagok) foglalkoztatták.

Az iskolai sport leszűkülése egy kis rétegre, magával hozta elszakadását az úttörőmozgalomtól. Az általános iskolai sporttevékenységgel párhuzamosan kialakult az úttörő csapatok sajátos sporttevékenysége is. Kettőség jelentkezett a tanulók sportjának irányításában (iskolai sportkörök — úttörő-sportprogram), amely magával hozta a kétféle versenyprogram ütközését.

1960-ban az általános iskolai sport irányítása és vezetése a Magyar Úttörők Szövetsége, illetve az Országos Ifjúsági Sportbizottság feladata lett. Létrejöttek az általános Iskolai Sporttanácsok; az általános iskolai és az úttörősport egységes irányítás alá került. Megszűntek az általános iskolai sportkörök, s átmenetileg az iskolák közötti versenyek, bajnokságok.

Az általános iskolákban minden sporttevékenység irányítója és szervezője az úttörőcsapat lett. Kialakul az iskolai házibajnokságok olyan rendszere, amely lehetővé teszi minden tanuló (úttörő és nem úttörő) rendszeres sportfoglalkoztatását; ennek következtében ugrásszerűen nőtt a sportversenyeken részt vevő tanulók száma.

1962-től — az Országos Ifjúsági Sportbizottság megszűnésével — az általános iskolai sport teljes egészében a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Elnöksége irányítása alá került.

Az iskolai házibajnokságoknak előző években kialakult (úttörőközösségekre épülő) versenyrendszere, a minden tanulóra kiterjedő testgyakorlás mellett a sportban tehetséges gyermekek foglalkoztatására sportszakkörök szervezése és működése kezdődött meg. Ezzel párhuzamosan néhány sportágban (torna, atlétika, labdajáték stb.) iskolák közötti versenyek, bajnokságok rendszere épült ki.

Az úttörő-sporttevékenység helye, szerepe nevelőmunkánkban

A 6—15 éves gyermek nevelésének egységes követelményeit — így a testi nevelés feladatait is — „Az általános iskolai tanulók tervszerű nevelésének programja" határozza meg. E program végrehajtása megköveteli a nevelés különböző tényezőinek céltudatos, tervszerű és összehangolt együttműködését, valamint a legmagasabb szintű koordinációt a nevelés egyes területei között.

A testi nevelés követelményeinek többségét csak a mozgalom segítségével, egyrészét pedig csakis a mozgalom keretében szervezett tevékenységi formák alkalmazásával lehet megvalósítani, amelyekért tehát a gyermekmozgalom a felelős.

A Nevelési Terv követelményeit, illetve annak egy részét az úttörő-próbarendszeren keresztül igyekszünk a gyerekek nyelvére lefordítani. Az úttörő-próbakövetelmények a gyermekek számára, a gyermekek nyelvén fogalmazzák meg azokat a tevékenységi formákat, amelyeket mozgalmi keretben valósíthatunk meg.

Az úttörőpróbák öt alapkövetelménye — nagy vonalakban — a nevelés főbb feladatait tükrözi. Az úttörőpróbák ötödik alapkövetelményét — a testi nevelést — a gyermekek számára így fogalmaztuk meg: „Sportolj rendszeresen, járj otthonosan a természetben!"

A 6—15 éves gyermek nevelésében megkülönböztetett helyet foglal el a természetjárás, a sport, a verseny, a játék. Az iskolai kötelező testnevelés — a heti két testnevelési óra — önmagában nem tudja megoldani mindazt a feladatot, kielégíteni mindazt az igényt, ami a tanulóifjúság testedzése, sportolása terén jelentkezik. *A testnevelési órák számának növelésére belátható időn belül nincs reális lehetőség. A tanórán kívüli testnevelésnek, általános iskolában az úttörő-sporttevékenységnek kell ezt megfelelő módon kiegészíteni, pótolni.*

Az úttörő-sporttevékenység e mellett az iskolai testnevelés tantárggyal tartalmát illetően is szoros összefüggésben áll. Habár az úttörő-sportprogramban olyan testgyakorlati ágak is szerepelhetnek, amelyek meghaladják az iskolai tanterv kereteit. Az úttörő-tömegsportfoglalkozásokon azonban általában nem történik új anyag oktatása, sportversenyeinken elsősorban a tanterv mozgásanyagának alkalmazására, gyakorlására adunk lehetőséget.

Az eddig elmondottakat összegezve: az úttörő-sporttevékenység a nevelés egységes rendszerében, az úttörőcsapat nevelőmunkájának szerves részeként segíti a szocialista nevelés alapvető célkitűzéseit, a sokoldalúan képzett, egészséges generáció felnevelését. Támogatja az úttörőcsapatnak, az iskolának a közösségi érzés fejlesztésére, a hazaszeretetre irányuló nevelőmunkáját, alkalmat ad az akarat nevelésére, a szocialista jellembeli tulajdonságok fejlesztésére; hozzájárul az egészséges életmód szokásainak kialakításához, a gyermekek szabad idejének kulturált eltöltéséhez.

Ugyanakkor az általános iskolában ugyanúgy, mint a sport bármely más területén, érvényre kell juttatni a magyar testnevelési és sportmozgalom általános elveit, biztosítani kell, hogy az úttörő-sporttevékenység is szolgálja az egyetemes magyar sport érdekeit.

Az úttörő-sporttevékenység feladata

A fent leírtak szükségessé teszik, hogy az úttörő-sporttevékenység az alábbi két feladatot oldja meg:

1. Alapvető feladatunk, hogy az iskolai testnevelés kiegészítő részeként — heti rendszeres foglalkoztatással: sportversenyek, kirándulások és egyéb testedzési alkalmak sorozatával — az iskola valamennyi tanulója számára sokoldalú és rendszeres testedzési lehetőséget biztosítsunk; hogy a gyermekekben a sportolás, a szervezett testedzés egész életre szóló igénnyé alakuljon.

2. Feladatunk továbbá, hogy az úttörősport is hozzájáruljon a testi képességek kifejlődésének megalapozásához, felkeltse az érdeklődést az egyes sportágak iránt; hoz-

zájáruljon a tehetségek kiválogatásához, megfelelő sportegyesületekbe, sportiskolákba irányításhoz; ezzel segítve a magyar élsport utánpótlásnevelését.

Igen lényeges kérdés, hogy úttörővezetőink e két feladat helyes arányát megtalálják, munkájukat ezeknek megfelelően szervezzék. *Egyre kevesebb úttörőcsapatban, iskolában találkozunk olyan problémával, hogy testnevelő tanáraink a tömegsport elsődlegességét ne ismernék el, sok helyen okoz azonban gondot, hogy a megfelelő módszereket és szervezeti kereteket nem találják meg.* Ugyanakkor több területen még mindig egyes úttörőcsapatok sporttevékenységét, testnevelő tanárok munkáját kizárólag a járási városi vagy éppen a megyei versenyeken elért bajnokságok és helyezések számával mérik.

További problémát okoz, hogy egyes sportvezetők az általános iskolai sporttól várják a magyar élsport utánpótlásának nevelését. Erre az iskolai sport — mai személyi és tárgyi ellátottsága mellett — képtelen, nem is lehet feladata. Meg kell elégednünk azzal, hogy az úttörőbajnokságokon felszínre kerülnek a tehetségek. Az utánpótlás nevelését az arra hivatott sportiskolák, sportegyesületek gyermekszakosztályai és az edzőtáborok oldhatják meg sikeresen.

Ezután vizsgáljuk meg a statisztikai adatok és tapasztalatok alapján, hogy az elmúlt tanévben e feladatok megvalósítása során milyen eredmények születtek, milyen hiányosságok mutatkoztak.

Tömegversenyek — házi bajnokságok

Az elmúlt tanévben az úttörő-sporttevékenység alapvető feladatában, a minden általános iskolai tanulóra kiterjedő rendszeres testnevelési tevékenységben további előrehaladás tapasztalható. *Az úttörőcsapatok döntő többségében rendszeressé vált a tömegsportot legjobban biztosító őrsök közötti házi versenyek szervezése.* A gyerekek általában igénylik a házi versenyek megrendezését; s ma már a felső tagozatos tanulók túlnyomó többsége legalább egy testgyakorlati ág versenyein részt vesz.

A számszerű növekedés mellett előrehaladást jelent, hogy *nőtt azon úttörőcsapatok száma, amelyek több sportágban (elsősorban labdajátékokban) egész évben rendszeres versenyzési lehetőséget biztosítottak.*

Az elmúlt tanévben a házi versenyeken részt vevő gyerekek száma tornasportban számottevően, a többi sportágban minimálisan emelkedett.

Néhány sportág házi versenyein részt vevők számának alakulása az elmúlt években (a részt vevő tanulók száma ezrekben):

	1958—59	1960—61	1962—63	1964—65
atlétika	101	281	384	409
torna	25	116	124	161
kézilabda	98	139	188	221

A tapasztalatok szerint az úttörőcsapatok sportprogramjának elkészítésekor minden eddiginél jobban figyelembe vették a helyi lehetőségeket, s az alapvető sportágak mellett több sportág házi versenyeit rendezték meg. Egy úttörőcsapat átlagosan 5—6 sportágban, egyes iskolákban 10—12 féle sportban rendeztek házi versenyt, őrsök közötti bajnokságot.

Statisztikai adataink a tömegsport versenyeken részt vevők számának évek óta tartó töretlen fejlődését bizonyítják, azonban rávilágítanak néhány problémára is.

Az úttörőpróbák követelményei — minimális programként — valamennyi 5—8. osztályos gyermek elé feladatként állítják három sportág házi versenyein való részvételt:

a) atlétika (atlétikai négytusa);

b) labdajáték 7—8. osztályosoknak: kézi-, kosár-, röplabda vagy labdarugás, 5—6. osztályosoknak ezeket előkészítő, pl.: pontszerző, zsámoly-, zsinórlabda vagy vonalfutball;

c) továbbá egy tetszés szerint választható sportág, pl.: torna, télisport, asztalitenisz, úszás stb.

Ezzel szemben a statisztikai adatok bizonysága szerint az elmúlt tanév folyamán *egy gyermek átlagosan 2,05 sportág — természetjáráson kívül — házi versenyein vett részt.* Ez a szám az 1962—63 tanévben 1,76; az 1963—64 tanévben 1,94 volt. Ha tekintetbe vesszük, hogy gyermekeinknek egy tekintélyes hányada minden lehető sportág házi versenyein részt vesz — e számot úgy kell értékelnünk, hogy gyermekeinknek hozzávetőleg fele sem teljesíti még e minimális program követelményeit sem.

Az atlétikai négytusa versenyein az elmúlt tanévben a felső tagozatos tanulóknak mindössze 58%-a vett részt; s az úttörőcsapatoknak 14%-a egyáltalán nem rendezett e sportágban házi versenyt. E tekintetben az sem szolgálhat indokul, hogy a tapasztalatok szerint e 14%-ot az egészen kis létszámú, osztatlan általános iskolákban működő úttörőcsapatok jelentik.

A labdajátékokban részt vevők számának adatai arra engednek következtetni, hogy amíg a 7—8. osztályos tanulók, különösen a fiúk, igen nagy százalékban vesznek részt mérkőzéseken, illetve mérkőzéssorozatokon — addig az 5—6. osztályosok ilyen arányú igénye nagyrészt kielégítetlen marad. E korosztály részére az előbb említett egyszerűbb labdajátékokban mindössze alig 1200 iskolában rendezték meg az őrsök közötti bajnokságot.

Örvendetes azonban, hogy *egyre több úttörőcsapatban kerül megrendezésre a tantervi anyagra épülő gyakorlatanyaggal kiírt torna tömegverseny;* s ezeken ma már igen tekintélyes számban vesznek részt mind a négy felső tagozatos évfolyam tanulói. (Az elmúlt két tanévben több mint 2000 — 2000 iskola rendezte meg évfolyamonként tornaversenyét.) Különösen említésre méltó, hogy több mint ezer olyan iskolában rendeztek tornaversenyeket, ahol tornaterem illetve szükségtornaterem sincs. Ugyanakkor nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy *még mindig sok tornateremmel rendelkező, budapesti és nagyvárosi általános iskola nem rendezett e sportágban házi bajnokságot.*

A szabadtéri téli sportokban részt vevők számának ugrásszerű növekedése bizonyítja, hogy *úttörőcsapataink egyre nagyobb figyelmet fordítanak a téli időszak lehetőségeinek kihasználására.* A többfelé már hagyományossá váló korcsolya- és szánkóversenyek mellett az elmúlt két évben tért hódított a jégkorong s egyes megyékben a síversenyzés.

A természetjárás valamennyi kisdobosés úttörőpróbában szereplő követelmény, s az elmúlt tanévben mégis csak a felső tagozatos tanulóknak 66%-a, alig félmillió gyermek vett részt kiránduláson, túrán.

Tömegességben a természetjárás az elmúlt évben nem fejlődött kielégítően; lényegében nem nőtt a kirándulásokon részt vevők száma. Ugyanakkor elmondható, hogy tartalmában javulás mutatkozik: általában a túrák szervezettebbek, formáiban változatosabbak. Nőtt a vízi túrákon részt vevők száma, sok helyen rendeztek sítúrákat, sítáborokat, szaporodott a kerékpártúrák száma.

Gyermekeink jelentős része rendszeresen — egy nagyobb rétege a tanév folyamán egyszer-kétszer — vesz részt túrákon. Ugyanakkor fel kell figyelnünk arra, hogy a statisztikai adatok tanúlsága szerint az úttörőcsapatok 27%-a egyáltalán nem szervezett kirándulást, túrát a tanév folyamán.

Az elmúlt tanév folyamán — részben a bevezetésre került „Kisdobos játék- és versenynaptár" hatására — az úttörő-sporttevékenység legelhanyagoltabb területén, *a kisdobosok körében is történt némi előrehaladás.* Budapesten megrendezésre került a kisdobosok atlétikai háromtusa (50 m futás, távolugrás, kislabdahajítás) versenye, több városban (Debrecen, Győr stb.) kisdobos tornászversenyeket rendeztek. A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a néhány — nagy propagandával megrendezett — kisdobos sportrendezvény ellenére az úttörőcsapatok, kisdobosrajok döntő többségében nem valósultak meg a kisdobosok játékversenyei. E területre a soron következő években úttörővezetőknek és test-

nevelő tanároknak egyaránt nagyobb figyelmet kell fordítani és több segítséget kell nyújtani a 2—4. osztályos kisdobosok testnevelési tevékenységének megoldására.

A kis tanulólétszámú — osztatlan és részben osztott — általános iskolák úttörőcsapatainak sporttevékenységében megindult a lassú előrehaladás. Egyre több, egészen kis tanyai iskolák rendeznek közösen sportversenyeket, mérkőzéseket, ezzel vonzóbbá téve a heti testnevelési foglalkozásokat.

Sportszakkörök — iskolák közötti versenyek

Az elmúlt tanévben tovább nőtt az úttörő sportszakkörök száma: több mint 2300 sportszakkörben közel 75 000 gyereket foglalkoztattak egész éven át rendszeresen.

Egyes sportágakban a szakkörök száma az 1964—65 tanévben:

atlétika	472
torna	271
kézilabda	403
labdarugás	191
repülőmodellezés	448

E területen a számszerű növekedést nem kísérte a megfelelő minőségi emelkedés. Még mindig igen sok szakkörben nem megfelelő színvonalon foglalkoztatják a gyerekeket, s nem biztosítanak számukra megfelelő, rendszeres versenyzési lehetőséget. E mellett kívánni való van még a sportszakköröknek a gyermeksportaktíva-képzés terén kifejtett munkájukban is.

Az elmúlt tanévben általában nem emelkedett a járási, városi, bp-i kerületi sportversenyeken részt vevő úttörőcsapatok száma. Egy úttörőcsapat átlagosan 2,26 sportágban vett részt iskolák közötti bajnokságokon. Megnyugtató, hogy e versenyek általában nem akadályozták a tömegsport foglalkozásokat. Több járásban, városban — helyesen — nem fogadták el azon úttörőcsapatok nevezését, ahol azt tapasztalták, hogy a járási versenyre való felkészülés időszakában a házi versenyek háttérbe szorultak.

Mindenképpen pozitívan kell értékelni, hogy e bajnokságokat egyre több megyében a Magyar Testnevelési és Sportszövetség illetékes szerveivel, sportszövetségeivel közösen rendezték, s ezek egyúttal az adott sportág tehetségkutató versenyeiként szerepeltek. E versenysorozatok ismételten sok tehetséges sportolóra hívták fel a figyelmet.

Az egyes sportágakban az iskolák közötti bajnokságokon részt vevő úttörőcsapatok száma:

atlétika	2324
torna	1265
labdarugás	1571
kézilabda	1713

A megrendezett megyei és országos szintű bajnokságokon különösen a torna- és röplabdasport terén láttunk magas színvonalat, míg az atlétika és a kézilabda sportágak bajnokságain az egy-két figyelemreméltó eredmény mellett meglátszott, hogy az idei mostoha tavasz nagymértékben akadályozta a gyerekek felkészülését a versenysorozatokra.

*

Összegezve az elmúlt tanév úttörő sportversenyeinek tanulságait: a fejlődés ütemével nem lehetünk elégedettek. *További erőfeszítéseket kell tenni a tanulók tömegeinek testedzésében a rendszeresség elérésére,* hogy az úttörő-sporttevékenység ne csak évi néhány foglalkoztatást jelentsen a gyermekek nagy többségének. Javítani kell az úttörő sportszakkörök minőségi munkáját, és *nagyobb figyelmet kell szentelni a tehetséges gyerekek megfelelő sportszervezetekbe irányítására, a sportiskolai kiválogatásra és beiskolázásra.*

Valamennyi sportfeladat megoldása terén még szorosabb együttműködésre van szükség az Úttörő Elnökségek és az MTS szervei között, csak így valósíthatók meg azok a célkitűzések, amelyek a gyermekek nevelése és a magyar sport egyaránt megkövetel az úttörő sporttól.

ÉDES LÁSZLÓ

A középfokú iskolai sportkörök 1965/66. tanévi feladatai

Az MTS Országos Tanácsa Oktatási és Tudományos Osztálya az 1964—65. tanévre a középfokú iskolai sportkörök munkájához útmutatót adott ki.

Az útmutató célja az volt, hogy egyrészt irányelveket és segítséget adjon az MTS megyei (budapesti) tanácsai számára a terület iskolai sportjának megszervezésére, másrészt a középfokú oktatási intézmények (gimnáziumok, szakközépiskolák, ipari technikumok, közgazdasági technikumok, mezőgazdasági technikumok, egészségügyi szakmunkástanuló-iskolák, ipari szakmunkástanuló-iskolák és szakközépiskolák, kereskedelmi szakmunkástanuló-iskolák, mezőgazdasági szakmunkástanuló-iskolák) számára a helyi munkatervek elkészítéséhez.

Az útmutató irányelvei az elmúlt évek gyakorlatától eltérően az iskolai sportban szervezeti, tartalmi és gazdasági vonatkozásban hoztak változást.

Az irányelvek egyértelműen leszögezték, hogy az *iskolai sport célja: — a kötelező testneveléssel együtt — az iskolás korú tanulók testi nevelésének segítése, ezáltal az önkéntes sporttevékenységben rejlő oktató, nevelő, képző lehetőségek felhasználásával hozzájárulni a harmonikusan képzett, szocialista embertípus kialakításához, elősegíteni a tanulók szabad idejének célszerű, hasznos eltöltését, és kialakítani az egész életre szóló sportolási igényt, hozzájárulni a versenysport utánpótlásának tervszerű neveléséhez.*

Az 1964—65. tanév eredményei azt igazolják, hogy az útmutató irányelvei helyesek voltak és ennek alapján az iskolai sport továbbfejlődött. Sok új iskolában alakult sportkör, tovább terjedtek azok a módszerek, amelyek alkalmasak a tanulók tömegeinek foglalkoztatására. Ennek következtében növekedett az iskolán belül is, az iskolán kívül is a rendszeres sporttevékenységbe bekapcsolódott tanulók száma.

Az elért eredmények alapján — a további fejlődés biztosítása érdekében — az szükséges, hogy az 1965—66. tanévben a középfokú iskolai sportmunka a megkezdett helyes úton haladjon tovább. *A következő tanévben a fő feladat az, hogy az elmúlt tanévben kialakult „kereten" belül tartalmilag kell a munkát tovább javítani — az irányelveknek megfelelően.*

Ezért az 1965—66. tanévben a középfokú iskolai sportkörök munkáját továbbra is az 1964—65. tanévre szóló irányelvek határozzák meg, kiegészítve az 1966-ban megrendezendő II. Országos Sportnapok feladataival.

Ennek megfelelően a középfokú iskolai sportkörök 1965—66. tanévi sportmunkájára vonatkozólag az alábbi közlemény intézkedik.

A MAGYAR TESTNEVELÉSI ÉS SPORTSZÖVETSÉG ORSZÁGOS TANÁCSA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS OSZTÁLYÁNAK KÖZLEMÉNYE

a középfokú iskolai sportegyesületek 1964—65. tanévi munkájáról szóló útmutató irányelveinek 1965—66. tanévre történő alkalmazásáról

A Magyar Testnevelési és Sportszövetség Országos Tanácsának Oktatási és Tudományos Osztálya közli, hogy a középfokú iskolai sportegyesületek (sportkörök) 1964—65. tanévi munkájához kiadott útmutató irányelvei (megjelent az MTS Értesítő 1964. évi 9. sz.) az 1965—66. tanévben is érvényben maradnak. A középfokú iskolák sportmunkájában az 1965—66. tanévben még a következő feladatokat kell ellátni:

1. A középfokú iskolai sportmunkát a II. Országos Sportnapok sikeres előkészítésének és lebonyolításának elősegítése jegyében kell megszervezni.

Iskolai szinten:

Az iskolai sportkörök a tanév második felében (lehetőleg a tavaszi szünetben) rendezzenek iskolai sportnapot. Ebből az alkalomból minél nagyobb tömegek részvételével szervezzenek villámtornákat, versenyeket, túrákat és egyéb eseményeket.

A szakmunkástanuló-intézetek az OSN rendezvényeken juttassák kifejezésre az iparitanuló-sport 15. évfordulójáról való megemlékezést.

Területi szinten:

Az MTS területileg illetékes tanácsa által a községi, járási, kerületi, városi, megyei, budapesti OSN rendezvényeken való közreműködésre felkért iskolák példamutató felkészüléssel segítsék elő az OSN területi ünnepségeinek sikerét.

Az MTS területileg illetékes tanácsai az OSN területi rendezvényeinek keretében bonyolítsák le a középfokú iskolai sportkörök körzeti, megyei (budapesti) versenyeinek, bajnokságainak döntőit.

Országos szinten:

Az MTS Országos Tanácsa által az OSN központi ünnepségeinek nyitó- és záróműsorába közreműködésre felkért iskolák példamutató felkészüléssel segítsék elő a központi ünnepségek lebonyolításának sikerét.

Az iskolai sportkörök és az MTS megyei (budapesti) tanácsai az OSN központi ünnepségének keretében augusztus 14—20. között megrendezendő középfokú iskolák országos egyéni atlétikai, torna, birkozó, ökölvívó, versenyire biztosítsák — az országos sportági szakszövetségek által kiadandó versenykiírás alapján — a meghívott tanulók felkészülését és részvételét. (Az MTS Országos Tanácsának a testnevelés és sport további tömegesítését célzó néhány intézkedésről szóló határozata értelmében a középfokú iskolai versenyek, bajnokságok országos döntői csak négyévenként, az OSN keretében kerülnek megrendezésre.)

2. Az iskolai sportkörök gazdasági munkáját az MTS Országos Tanácsa Pénzügyi és Gazdasági Osztálya által kiadandó útmutató alapján kell megszervezni.

3. Az 1965—66. tanév feladatainak előkészítése és végrehajtása érdekében:

Az MTS Országos Tanácsának Oktatási és Tudományos Osztálya országos megbeszélést tart 1965. június 10-ig az MTS megyei (budapesti) tanácsai iskolai sporttal foglalkozó előadói, valamint az MTS megyei (budapesti) tanácsai mellett működő iskolai testnevelési és sportbizottságok vezetői részvételével.

Az MTS megyei (budapesti) tanácsai 1965. június 20-ig készítsék el az illetékes megye (Budapest) 1965—66. tanévre szóló középfokú iskolai sportprogramját és a feladatokkal kapcsolatban tartsanak tájékoztató értekezletet az érdekelt testnevelő tanárok és iskolai sportkörök vezetői számára.

Az MTS megyei (budapesti) tanácsai a megye (Budapest) 1965—66. tanévre szóló középfokú iskolai sport programját 1965. július 10-ig küldjék meg az MTS Országos Tanácsa Oktatási és Tudományos Osztályának.

Az iskolai sportkörök a megyei (budapesti) középfokú iskolai sportprogram alapján készítsék el a sportkör 1965—66. tanévi munkatervét és 1965. augusztus 15-ig küldjék meg jóváhagyásra az MTS területileg illetékes megyei (budapesti) tanácsának.

4. Az MTS megyei (budapesti) tanácsai kérjék fel a területileg illetékes iskolafenntartó hatóságokat, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség területi bizottságait, az iskolaigazgatókat, hogy segítsék elő a középfokú iskolai sportkörök munkáját.

MTS ORSZÁGOS ELNÖKSÉGE 7/1965. Orsz. Eln. számú határozatában körvonalazott országos iskolai testnevelési szakfelügyelői feladatkör ellátásával *Sós István* elvtársat, a MTS Orsz. Elnöksége munkatársát bízta meg. Új munkakörében sok sikert kívánunk munkájához!

HARSÁNYI LÁSZLÓ—NOVÁK ISTVÁN

Úttörő-sportszakkörök szervezése

Mint minden, az oktatás-nevelés terén végzett munkánknak, ennek érdekében létrehozott intézménynek, szervezetnek a célját, a sportszakkörökét is a nevelés célja, a sokoldalúan képzett szocialista embertípus kialakítása határozza meg.

E célkitűzés mind nagyobb mértékben való elérése érdekében szabta meg a Magyar Úttörők Szövetségének Országos Elnöksége az úttörő-sportmunka alapvető feladatait is. A sporttevékenység:

1. Az úttörőcsapat nevelőmunkájának szerves részeként támogassa az iskolai oktató-nevelő munkát.
2. Biztosítson a tanulók mind nagyobb tömegei számára rendszeres sportolási lehetőséget.
3. Járuljon hozzá a pajtások szabad idejének kulturált eltöltéséhez.
4. Segítse elő a versenysport utánpótlásának tervszerű nevelését.

A sportszakköröknek is meg kell valósítaniuk e feladatokat, különös tekintettel az utánpótlás tervszerű nevelésére. A szakköröknek ott van főleg nagy jelentősége, ahol sportiskola nem működik és az ország területén ilyen helyek vannak túlsúlyban. Ehhez az úttörőcsapaton belül új szervet, valamely konkrét sportágban szakkört kell létrehoznunk.

Ügyelnünk kell azonban arra, hogy e munkánk ne legyen öncélú, megfelelő tartalommal is töltsük meg a szakköri keretet, mert a sport területén már előfordultak agyonszervezett megmozdulások, mint néhány esetben a hajdani MHK versenyek, ahol 3—400 főnyi tömegeket mozgatnak meg, de a tartalom, a felkészítés hiánya következtében fizikai és pszichikai károkat okoztak az embereknek.

Szervezési feladatok

Tekintsük át röviden, hogy milyen feladatokat kell megoldani a szakkör szervezése során.

1. A sportág kiválasztásakor mérjük fel a társadalmi igényt. Természetes, hogy abban a községben, ahol kitűnő kézilabda-szakosztály működik, ott igényként merül fel a versenyport — a kézilabda — utánpótlásának tervszerű nevelése. Ilyen irányú lesz valószínüleg a pajtások jó részének érdeklődése is, biztosítva lesz a szakköri tagok iskola utáni sportolási lehetősége. Ilyen helyen bizonyára akad olyan szülő, pedagógus, aki a kézilabda iránt érdeklődést mutat, rendelkezik olyan világnézeti, szakmai felkészültséggel, ügybuzgalommal, áldozatkészséggel, hogy alkalmas lesz a szakkör vezetésére.

Meg kell vizsgálni, hogy a pajtások közül ki rendelkezik azokkal az értelmi, erkölcsi, pszichikai, fizikai tulajdonságokkal, megfelelő tanulmányi eredménnyel, akiket szakkörünkben foglalkoztathatunk. Egyes sportágakban számszerű teljesítményszintet is megszabhatunk, pl. atlétikai szakkörbe azok jelentkezhetnek, akik a házi négytusaversenyen vagy testnevelési órán történt felmérésen a négytusaverseny számaiban a következő pontszámot érték el:

5—6. osztályosok: 130 pont (fiúk, lányok egyaránt),

7—8. osztályosok: lányok: 180 pont.

7—8. osztályosok: fiúk: 190 pont.

Az önkéntesség elvének, tehát az egyéni hajlamnak, kedvnek, érdeklődésnek engedjünk tág teret, hiszen a sport meghatározása is úgy szól, hogy a „Sport olyan önként vállalt tevékenység..."

A szakköri órák számára 204/1964/M. K. 10. (MM sz. utasítás 35. §. h) pontja szakkörönként legfeljebb heti 2—2 órában szabja meg. Az általános iskolai szakkörök és ezek közt a sportszakkörök anyagi ellátását a 156/1962. (M. K. 19.) MM sz. utasítása évi 200, azaz kettőszáz Ft-ban állapítja meg, melyet a tanácsi költségvetésben kell biztosítani. Ugyanez a rendelet szabja

meg azt is a 3. potban, hogy szakkört csak akkor lehet szervezni, ha a tanulók létszáma eléri a 10 főt. Természetesen nem támaszkodhatunk csak a hivatalosan biztosított anyagiakra, hanem társadalmi erők, KISZ-fiatalok, alapszervezetek, SZM stb. igénybevételével, felkérésével kell megoldanunk a szükséges eszközök előteremtését, melyhez a sportvezető tanárok javaslata alapján a KISZ megyei bizottságai is hozzájárulhatnak felszerelések, pályaépítési (pénzbeli támogatás pályákhoz szükséges anyagok vásárlására) segítség nyújtásával. Meg kell vizsgálni pontosan a tárgyi, anyagi feltételeket, lehetőségeket is. Nézzük meg konkrétan, hogy pl. egy atlétikai szakkör szervezéséhez milyen minimális felszerelésre van szükség:

1 pár magasugrómérce,
1 db ugrórúd,
2 db magasugróléc,
4 db váltóbot,
1 db 30 m-es mérőszalag,
1—1 db súlygolyó (3, ill. 4 kg-os),
1 db stopperóra,
2—4 db házilag készített súlyzó,
2 db hajsza v. medicinlabda,
1 db felfújt labda.

A felsorolásban szereplő szerek majdnem minden iskolában már eleve megtalálhatók, de mivel adott sportágban csak ott szervezünk szakkört, ahol arra társadalmi igény is jelentkezik, a helyi sportkörnél ennek többszöröse is biztosítva lehet.

Az úttörőcsapat vezetősége a fentiek szerinti elvek betartásával felkéri a szakkör vezetésére alkalmasnak látszó személyt, elkészítik a tervet a fentiek felmérésére és hozzákezdenek a következő feladat végrehajtásához.

2. A tagokat a szakkör vezetője, az általa megbízott gyermekaktívák, ifjúvezetők toborozzák. Faliújságon, iskolai hangosbemondón úttörő-összejöveteleken, melyre az illetékes sportág helyi szakosztályvezetőjét is meghívják, ismertetik a lehetőségeket. Fel kell kérniük KISZ-fiatalokat, aktív sportolókat a szakkör segítségére. Meghallgatjuk véleményüket, tájékoztatjuk őket a végzendő munka idejét, helyét, jellegét érintő részletekről, megbízzuk őket az előkészítő szakaszban egy-egy munkaterület összefogásával. Mikor adatainkat munkatársainkkal közösen összegeztük, akkor az iskola igazgatójával történt előzetes egyeztetés alapján az úttörőcsapat vezetősége elé terjesztjük a szakkör megalakítására vonatkozó javaslatunkat és a csapatvezetőség dönt abban, hogy kérésünket a járási (városi) úttörő elnökség vezetésével működő Általános Iskolai Sporttanács elé terjeszthessük engedélyezés végett. (Lásd: MK. 1962. 15. sz.: Irányelvek az általános iskolai szakkörök továbbfejlesztéséről c. hivatalos közleményben.)

Ha az engedélyt megkaptuk, a feladatok elvégzése szükségessé teszi azt, hogy a szakkör tagjait, akik különböző korúak, fiúk és lányok, más-más őrsökből, rajokból kerültek ki, egységes közösséggé kovácsoljuk. Erre számos lehetőség kínálkozik:

a) Éveken keresztül közösen, együtt végzünk munkát.

b) Az idősebbek segítik a kisebbeket, gyengébbeket a sportszakmai munkában, tanulásban.

c) A szakkör tagjai alkalmanként, de havonta legalább egyszer közös mozi, tv, egyéb kulturális megmozduláson együtt vegyenek részt.

d) Hagyománnyá kell tenni, hogy a szakkör tagjai felvonulásokon stb. az úttörőcsapaton belül, külön egységként sportöltözetben vonuljanak fel, jól hangsúlyozva a sportág jellegét.

A szakköri foglalkozás szükségessé teszi, hogy kisebb közösségeket, munkacsapatokat hozzunk létre kor, nem szerint hiszen 5—8. osztályosok vesznek részt. a szakkör munkájában, fiúk, lányok, akiknek terhelését nem szabad, de az eredményesség szempontjából sem ajánlatos egyöntetűen adagolni. Lehet 6—10 főnyi munkacsapatokat alakítani korcsoport szerint az egyéni sportágaknál vagy kezdők, haladók csoportját a négytusában, csapatspor-

toknál, sportjátékoknál A, B, C, csapatokkal, de atlétikában versenyáganként is megoldhatjuk pl. vágtázók, középtávfutók, ugrók, dobók.

E munkacsapatok élére állítjuk a KISZ-ifivezetőket, egy-egy a nevelésben jártas szülőt, idősebb aktív sportolót.

Ezzel a szervezést befejeztük, a szakkör mint az úttörőcsapat egy szerve meghatározott területen körülhatárolt, de a csapattal együttműködve annak elvi irányítása alatt állva, működésre készen áll. A létrehozott formát mint szervezeti keretet tartalommal megtölteni a továbbiakban a vezetés közös munkája lesz, melyet a tagokkal együtt, közösen végez, ügyelve arra, hogy a sport nem cél, hanem eszköz a nevelés céljának elérése érdekében.

A tanítás gyakorlatából

A rendgyakorlatok és a honvédelmi előképzés

Az iskolareform fő célkitűzése az élet és az iskola kapcsolatának szorosabbra fűzése. Testnevelési tanterveink is e célkitűzés jegyében születtek. A testnevelés jelentősége a honvédelmi előképzésben közismert, mely még csak fokozódott a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1964. évi 1. számú törvényerejű rendeletének a megjelenésével, amely a honvédelemről szóló 1960. évi IV. törvény 16. §-ának (2.) bekezdését az alábbiakban módosította: „(2.) A sorozáson való megjelenési kötelezettség annak az évnek január hó 1. napjával kezdődik, amelyben a hadköteles a 18. évét betölti, és véget ér annak az évnek december hó 31. napján, amelyben a 23. évét betölti (sorköteles kor)."

A törvényerejű rendelkezés az eddigi sorköteles korhatárt a 18. életévre szállította le. Ez azt jelenti, hogy a középiskolát végzett tanulóink jelentős része az iskola elhagyása után katonai szolgálatot teljesít.

A tapasztalatok arról tanúskodnak, hogy a bevonuló újoncok fizikai állapota nem mindig felel meg a katonai testnevelés követelményeinek. Ezért a tanterv mozgásanyagának feldolgozása során fokozott figyelmet kell fordítani a tanulók fizikai képességeinek a kifejlesztésére is.

A középiskolai tanterv tartalmaz katonai rendgyakorlatokat is. A rendgyakorlatok feladata, hogy a tanulókat gyorsan és célszerű módon tudjuk az órán mozgatni úgy, hogy az külső formájában is fegyelmezetten történjék. Pedagógiai értéke csak akkor van, ha azt nem öncélúan gyakorolják a tanulók.

Az iskolai testnevelés és a katonai testnevelés közötti kapcsolat megteremtésében testnevelő kartársaink akkor járnak helyes úton, ha a rendgyakorlatok oktatása, gyakorlása és alkalmazása közben következetesen betartják a katonai testnevelésben is használatos vezényszavakat.

Mivel a középiskolai testnevelési tanterv nem ír elő külön rendgyakorlatokat és megfelelő vezényszavakat, csupán utal az általános iskolai tantervre, szükségesnek látszik, hogy a rendgyakorlatok egységes vezényszavait közrebocsássuk.

Vigyázzállás: Sarkak egy vonalban lábujjak között egy lábfej távolság, térd nyújtott, kar a test mellett, ujjak természetesen hajlított állapotban simulnak a combhoz.

Vezényszó: *Vigyázz!*

Pihenjállás: A tanuló behajlíthatja a jobb vagy bal térdét, a sarkok nem mozdulnak el.

Vezényszó: *Pihenj!*

(*Szerelvényt igazíts!* vezényszó használata az iskolai testnevelésben szükségtelen.)

Testfordulatok: helyben, sarkon és talpon, lábkitámasztás nélkül.

Vezényszó:

Jobbra (balra) át! Hátra arc! (Mindig a sarkon.) *Féljobbra, félbalra át!*

Sorakozás oszlopban:

Vezényszó:

Kettős (hármas) oszlopban sorakozó! (Távköz kartávolság.)

Sorakozás vonalban:

Vezényszó:

Kettős (hármas) vonalban sorakozó! (A rajparancsnok mellett balra sorakozik az osztály. Térköz a két könyök között egy tenyérnyi, távköz kartávolság.)

Üdvözlés: Jobbra (balra, középre) nézz! Osztály vigyázz! (Ha a nevelő mozog a tanulók követik fejvetéssel. A pk. 3 méterről jelent.)

Nyitódások:

Vezényszó:

x tanulótól egész (ill. fél) távolságra nyitódj! Raj jobbra (balra) középtől 1—2 lépés távolságra nyitódj! Közép balkarját magasba emeli.

Zárkózás:

Jobbra, (balra, középre) zárkózz! A zárkózás befordulással, az irányba futással történik.

Menet megindítása:

Vezényszó:

Osztály! Lépés! Indulj! Teremben: *Körülvonulással balra, (jobbra) lépés! Indulj! Körülvonulással balra (jobbra) futás! Indulj!*

Menet megállítása:

Vezényszó: *Osztály! Állj!*

Alapállás: Sarkok között egy lábfej távolság, térdek megfeszítve, tenyér befelé, ujjak enyhén ökölbe zárva.

Alakzat feloszlatása:

Vezényszó: *Osztály! Oszolj!*

Átmenet járásból futásba:

Vezényszó: *Futás! Indulj!*

Átmenet futásból járásba:

Vezényszó:

Lépés, Indulj! Négy lépés alatt kell felvenni az ütemet. Mindig bal lábbal indul a mozgás.

Jelentés:

Vezényszó:

Tanár úr! x tanuló jelentem, a IV. osztály... fővel a testnevelési órára együtt áll. Felmentett...! Köszönöm! Pihenj!

Igazodás:

Vezényszó:

Jobbra (balra) igazodj!

T. T.

Gyógytestnevelő tanárok figyelmébe

Minden megyei Közegészségügyi és Járványügyi Állomáson (KÖJÁL) filmek kölcsönözhetők díjmentesen. Ezek közül több nagyon jól felhasználható a gyógytestnevelési munkában. Különösen ajánlhatók az alábbi filmek:

1. NEM FONTOS. Az iskolások helyes életmódjáról készült. Bemutatja, milyen rossz szokások okozhatnak baleseteket, különböző betegségeket, így pl. gerincferdülést. Hogyan lehet ezt megelőzni?

2. ELŐZZÜK MEG A HÁTGERINCFERDÜLÉST! Leningrádban készült szovjet kisfilm. A skoliózisos tanulók orvosi vizsgálatát és gyógytestnevelési óráját mutatja be.

3. REUMA. Iskolás korú gyermekek reumás betegségét és gyógyítását mutatja be, utalva a mozgásos kezelésre is.

4. ÉLETÜNK RITMUSA. A balatonfüredi szívkórházban készült. A szívbetegek helyes életmódját mutatja be.

5. MELYIK ÚTON? Az idegességet mint felnőttbetegséget mutatja be, okaival és megelőzésével foglalkozik.

6. MUNKA UTÁN. A megerőltető munka utáni kikapcsolódásról és más jellegű tevékenységről, az aktív pihenésről szól, ugyancsak felnőtt szereplőkkel.

Az utóbbi három filmből — bár elsősorban a felnőtteknek szólnak — hasznos következtetéseket, tanulságokat lehet levonni a vegetatív distóniás és szervi szívbeteg tanulók életmódjára és foglalkoztatására vonatkozóan.

Györök Gyula
szakfelügyelő

KALÁSZ JÁNOSNÉ

A tanulók aktivizálása a torna tanításában

Az elmúlt évek során több ízben foglalkoztunk a tanulók aktivizálásának kérdésével. A tudatosság és aktivitás elve egyike a legfontosabb didaktikai alapelveknek. Nem lesz felesleges, ha emlékeztetőül felfrissítjük azt, hogy *mit is értünk ezen alapelv tartalmán.* A tudatosság és aktivitás elve jelenti egyrészt a *célok világos látását,* s az érdeklődéstől fűtött, belátásból elfogadott célok érdekében végzett *személyes erőkifejtést* a tanulók részéről az oktatási folyamat különböző szakaszában. Jelenti az *alkotó részvételt* a munka különböző formáiban, a problémák, a gyakorlatok gyermeki szinten történő *tudatos megoldását.* Jelenti azt is, hogy a gyermekek nem passzív szemlélődés útján sajátítják el az ismereteket, hanem aktívan, és megismerkednek azok gyakorlati alkalmazásával. Jelenti továbbá a gyermeki önállóság és aktivitás maximális hatásfokát a pedagógiai realitások határain belül.

Az ilyen értelmű aktivitás az iskolai oktató-nevelő munkával szemben azonban nemcsak pedagógiai követelmény, hanem társadalmi is. *Társadalmunk megköveteli az iskolától és ezen belül a testnevelőtől is, hogy az életbe kikerülő tanulók rendelkezzenek azzal a képességgel, hogy a munkában tudatosan és alkotóan tevékenykedjenek.* Rendelkezzenek olyan ismeretekkel, készségekkel és szokásokkal a mi területünkön, a testnevelés területén, és a sportban, hogy az életbe kikerülve részben sportkörökben, részben önállóan műveljék továbbra is. Ennek érdekében foglalkoztunk a tudatosság és aktivitás kérdésével már eddig is elég sokat. *A kérdést azonban többnyire az értelmi oldalról közelítettük meg.* Azokat a tényezőket vizsgáltuk főként, amelyek segítségével az értelmen keresztül gyakorolhatunk hatást. Ennek eredménye azonban önmagában nem elég átható, nem elég mozgosító jellegű. *Elfeledkezünk arról, hogy az értelemmel párosult érzelmi ráhatások hatékonyabbak.* Most szeretnék e másik oldallal, az érzelmi ráhatásokkal kapcsolatban néhány gondolatot megemlíteni.

Az érzelemnek vagy emóciónak nevezzük az ember szubjektív viszonyulását ahhoz, amit megismer vagy cselekszik vizsgálódásunk esetében, a gyermekek viszonyát a tanterv tornaanyagához. Tapasztalatom az, hogy a lányoknál ez megfelelő szintet mutat. Igaz, iskolánkban több év óta, a III. osztálytól kezdve szakoktatásban részesülnek gyermekeink. A VII. osztályt megelőző négy év során a tantervi tornaanyagot rendszeresen elsajátítják, és a nevelői ráhatás eredménye is megmutatkozik.

A megvizsgált VII. osztályban 39 leány van. A tanulóknak kérdéseket tettem fel, melyre név nélkül válaszoltak írásban. A feltett kérdések és válaszok a következők:

Mennyire szereted a tornát?

Válaszok:
legjobban: 4,
szeretem: 10,
szívesen végzem: 17,
nem szeretem: 8.

Mit mutatnak ezek a számok? 14 tanuló annyira szereti a tornát, mint más testgyakorlati ágakat, ebből 4 még ennél is jobban. 17 tanuló nem sorolja előbbre vagy hátrább, és 8 azoknak a száma, akik a tornát a játék és atlétika mögé utolsónak sorolták.

A következő kérdés volt:

A torna anyagából mit szeretsz a legjobban?

Válaszok:
szabadgyakorlatot: 1,
talajgyakorlatot: 21,
gerendagyakorlatot: 10,
szekrényugrásokat: 6,
mászást: 1.

Az előző kérdés után most arra kaptam választ, hogy a torna anyagán belül mire irányul a vonzódásuk. Természetesen a

számok kivetítik azt is, hogy részben az én munkámban miben tudtam a legtöbb élményt nyújtani, másrészt azt is, hogy a tanulók miben érték el a legjobb eredményt. Hiszen a gyermek rendszerint azt szereti, amit jobban tud. Ezt a tényt figyelembe kell venni a többi kérdésnél is.

Szabadgyakorlatok közül melyek a legkedvesebbek?

Válaszok:

állásban végzettek: 2,
ülésben végzettek: 3,
fekvésben végzettek: 3,
összefüggő gyak.: 13,
tornaünnepélyi gyakorlatok: 18.

A szóban tett kiegészítő válaszok arra mutattak, hogy a tanulók a szereplés vágyának beteljesedése érdekében szívesen hoznak időt és fáradságos munkát jelentő áldozatokat. Ettől függetlenül az a tény, hogy 18 tanuló az összefüggő gyakorlatokat jelölte meg, arra enged következtetni, hogy *több élményt jelent a gyermek számára egy feladatsor végzése, mint egy-egy elkülönült gyakorlat. Vagyis a változatosság, a kombinálási lehetőség jobban érdekli, az érzelemvilágra jobban hat.* Erre engednek következtetni az alábbi kérdésre adott válaszok is:

Mit szeretsz jobban?

Válaszok:

szabadgyakorlatot: 1,
labdagyakorlatokat: 10,
botgyakorlatokat: —,
ugrókötél-gyakorlatokat: 16,
karikagyakorlatokat: 10,
szalag v. kendőgyakorlatokat: 2.

Érdekes! Kevés ugrókötél-gyakorlatot végeztetek, a szabad- és labdagyakorlatok vannak túlsúlyban munkám során. Az ezekre adott szavazat mégis csak 11. Ez azt mutatja, hogy e tekintetben a spontán aktivitás a domináló, az igazi, tudatos aktivitással szemben, azaz a pedagógus tudatos nevelő munkájának eredményére jelentkező és a gyermek természetéből fakadó receptív tényezőt figyelembe vevő aktivitás. Úgy gondolom, az ugrókötelezés a lányoknál spontán érdeklődést vált ki. A karikás és szalagos-kendős gyakorlatokat kedvelő 12 tanuló választása ismét a tornaünnepélyi bemutatók élményével indokolható. Szerintem azt is alátámasztja ez, hogy az esztétikai elemek érzelemre ható tényezők.

A talajgyakorlatra vonatkozó kérdéseim:

Melyik a kedvenc gyakorlatod?

Válaszok:

fejállás: 2,
mellső mérlegállás: 3,
fellendülés kézenállásba: 3,
csúsztatás: 1,
vetődés: 2,
cigánykerék: 5,
összefüggő talajgyakorlat: 23.

Ismét bebizonyosodik a válaszokból, hogy a kombinálási lehetőség izgatja a gyermek érzelemvilágát. Az egyes elemekre szavazó tanulók viszont azok végrehajtásában érték el viszonylag a legjobb eredményeket. Az összefüggő talajgyakorlatok összeállítását igen sok esetben a gyermekek önállóan végzik, és erre serkentem is őket egy-egy jeles osztályzat megadásával. A tornaünnepélyi bemutatón végzett egyéni talajgyakorlatok pl. minden esetben önálló alkotások. Részemről az összeállítás után csupán egy-egy összekötő elemre vonatkozóan hangzanak el javaslatok.

A gerendagyakorlatokkal kapcsolatos kérdéseim:

Mit szeretsz jobban?

felugrást: 4,
a gerendán végzett elemeket: 6,
leugrást: 9,
összefüggő gyakorlatokat: 20.

A tanulók egyensúlyérzékének fejlesztése a számok tükrében megnyugtató. A gerendán való biztonságos mozgás, úgy látom, 26 gyermeknél kialakult. Jobban szeretik a gerendán való mozgást, mint a fel- és leugrásokat, amelyek az ügyességen kívül a bátorságot is megkövetelik. Az összefüggő gyakorlatok előnybe helyezése 20 tanulónál

azt jelenti, hogy az összefüggő gyakorlatokra vonatkozó eddig megtett észrevételeim helyesnek bizonyultak.

A szekrényugrásokkal kapcsolatban feltett kérdésekre a következő válaszokat kaptam:

macskaugrás: 11,
kanyarlati átugrás: 20,
guggoló átugrás: 8.

A válaszok szerint mire következtethetünk? A gyengébb képességű tanulóknak a macskaugrás a kedvencük. A bátorságot igénylő guggoló átugrás mellett szerintem azért szavazott aránylag kevés tanuló, mert még éppen csak ismerik, és csak a bátrabbak ügyesebbek tudják végrehajtani. A 20 szavazatot kapott kanyarlati ugrás elsőségét azért érte el, mert ezzel foglalkoztunk idén legtöbbet. Viszont a nagyobb élményt nyújtó guggoló átugrás pl. a VIII. osztályosok között már közkedveltebb. Itt a tanulók válaszai arra utalnak, hogy az érzelmi viszonya a tanulónak az ugrás eredményéről (ti. hogy sikerült az ugrás) a folyamatra, az ugrás végrehajtására is kiterjed. Ez az érzelmi viszony alakulásában törvényszerű folyamat.

A „mit" kérdésre adott válaszok, és azok alapján végzett elemzésem még kiegészítésre szorul. A kiegészítést a „miért" kérdésekre adott feleletek nyújtják, ezek mélyebb bepillantást nyújtanak számunkra. A tanulókat ért érzelmi hatások ezekből a válaszokból jobban megismerhetők. Sőt a válaszok néhány értelmi síkot érintő megnyilatkozások kivételével majdnem mind az érzelmi hatások érvényesülését mutatják. A „miért" kérdéseket más időpontban a „mit" kérdésekre adott válaszok *értékelése után* adtam fel. Némely tanulónál ez zavart is okozott, ugyanis nem emlékeztek már valamennyi előzően adott válaszra. Ez a tény is azt mutatja, hogy nem minden tanuló válasza volt megbízható. Négy ilyen tanuló volt. A kicsiny szám miatt azonban mégis elfogadhatjuk az eddigiek reális voltát.

Nézzünk néhány miért kérdésre adott rövid, egymondatos választ.

Miért szereted a tornát a legjobban? Miért végzed szívesen? Miért nem szereted? — kérdésekre ilyen válaszokat kaptam.

Jó érzés tornászni. — Kis területen lehet végezni. — Szép alakom lesz. — Ügyes leszek. — Jó. — Nem kell félni, — és hasonlóak voltak a pozitív válaszok.

A tagadóak pedig: Nehéz. — Nem tudok. — Jobban szeretek kézilabdázni. — Jobban tudok futni, ugrani — és ehhez hasonlóak.

A válaszok, mint látjuk, naívak, egyszerűek. Mégis mi igen sok következtetést vonhatunk le belőlük. Először is az értelmi belátás mozzanatait — néhány kivétellel — nem hozták felszínre. Ezek a válaszok így hangzottak: biztosítják az egészségemet, erősít, ügyesít, bátor leszek, fejleszti az akaratomat, az erőmet. Íme ez azt mutatja, *annak ellenére, hogy oktató munkámban eddig főleg az értelemre hatottam, a gyermekek mégis érzelmi oldalról közelítik meg a kérdéseket. Ebből következik, hogy az érzelemvilágukon keresztül fokozottabban kell majd az értelmi belátást megerősíteni.* Igaz, hogy nem tudatosan ugyan, de eddig is ezt tettem. Most azonban a kérdés tanulmányozása közben ébredtem rá arra, hogy ezt a munkámat a jövőben tudatosan kell végeznem. Mit jelent ez? Azt, hogy már a megismerési folyamatban ügyelek a pozitív érzelmi hatások kiváltására. Ilyen például a sikerélmény. A rávezető előkészítő gyakorlatok tervszerűbb alkalmazásával biztosítom, hogy a tanulók az első kísérletek során már kapjanak bizonyos érzelmi kielégülést is. A szekrényugrások során feltétlenül alkalmazom a tanterv által nyújtott azon lehetőséget, hogy a gyermekeket adottságaiknak megfelelően különböző magasságú szekrényeken ugratom. Jelenti továbbá azt is, hogy az óra céljának kitűzésénél ügyelek arra, hogy kerüljem a feladatok leegyszerűsítését. Már úgy fogalmazom azokat meg, hogy *az a tanulókban az érdeklődésen kívül felkeltse az anyag megismerésének és a mozgás végrehajtásának a vágyát is.* A mai órán guruló átfordulást előre és hátra, valamint a guggoló

átugrást tanuljuk, illetve végezzük! — fogalmazás helyett a gyakorlatok végrehajtására serkentő szövegezést alkalmazok. Pl. „A guruló átfordulás végrehajtásával kapcsolatban megtanuljuk az átfordulások gördülékenységét, folyamatosságát biztosító feltételeket!" „A guggoló átugrás megtanulása során a mai órán az elugrás és lendületes átugrás okait vizsgáljuk!" Íme mennyivel másképp hatnak a gyermekekre ezek a mondatok! Ezek nemcsak az érdeklődést keltik fel, hanem vágyat ébresztenek aziránt, hogy az említett gyakorlatok végrehajtásának sikeres feltételeit megismerhessék. Azaz a gyermekben már előre felcsillannak a végrehajtás sikerének lehetőségei. És ebben a reményben már az a gondolat is foglalkoztatja, hogy ezt én meg akarom tanulni. *Amikor ideér a nevelő vezetésével a gyermek, akkor már biztosíthatjuk az aktivitás azon feltételét, mely szerint ő tevékenyen, kezdeményezően vesz részt az oktatásnak már az első fázisában is.* Íme a célkitűzésem, melyre igen kevés gondot fordítottam, sokszor csak úgy mechanikusan mondtam el, ezután remélem biztosítani fogja a célok világos látását, és az érdeklődéstől fűtve, valamint ráhatások az értelem segítségével kiváltja a belátástól elfogadott és a célok elérése érdekében végzett személyes erőkifejtést a tanulók részéről. Ezzel a motiválás egyik lehetőségét használtam ki.

Nem állhatok meg a célkitűzésnél. Lehet szerintem célkitűzésem a követelmények szerint a legmegfelelőbb, elérhetem vele, hogy a tanulók belső szükségletből, érdeklődésből, a tudás kiegészítésének vágyából, vagy kötelességtudásból fakadó indítékokkal kezdik meg az órán a munkájukat. Ezt az elért magas szintet azonban az óra további szakaszaiban is fenn kell tartanom. Ennek érdekében az óra folyamán az osztály egészére újabb indítékokat kell szolgáltatnom, ha a lelkesedés lanyhulását tapasztalom. Ezen túlmenően az egyes csapatokra és egyenekre is kell hatnom, ha náluk tapasztalok bizonyos megtorpanást. Nem feledkezhetek meg arról, hogy a torna tantervi anyagánál erre különösen kell ügyelnem. A torna területén a legkisebb lehetőség áll fenn a motiválásra. A játék, ha jól szervezzük meg, már önmagában is a tanulók érzelemvilágát széles skálán mozgósítja, gyakori, hogy az érzelemvilág megnyilatkozásai viharos formában törnek elő. Ebből a szempontból kedvezőbb helyzetben van az atlétika is. A tarkóállás, a csúsztatás, a vetődés, a szabadgyakorlatok, a bátorugrás stb. során bizony nem tör úgy ki az öröm, a bánat, a szeretet, a gyűlölet, az izgatottság, a harci láz, vidámság, szomorúság stb. Éppen ezért különösebb gonddal kell terveznem az oktatási folyamatban az új anyag ismertetését, az első kísérleteket — egy szóval a tanítás különböző fázisait. Hiszen ezt még a játékoknál, az atlétikai mozgásoknál sem lehet „eljátszani", elversenyezni. Itt feltétlenül a didaktika idevonatkozó előírásait kell betartanunk. A magam részéről arra ügyelek, hogy a sikerélmény érzését feltétlenül kiváltsam a tanulóimban. Ennek érdekében a módszeres felépítést, a fokozatosságot, még az eddiginél is nagyobb gondossággal kell megterveznem.

A képzés, gyakorlás fázisában már a torna körében is nagyobb lehetőségeket látok a gyermek érzelemvilágának megmozdítására. Az egyik legjobb eszköz a versengés. *A gyermekek foglalkoztatását úgy kell megterveznem, hogy minél több versengési, sőt még versenyzési alkalmat is biztosítsak a tantervi anyag gyakorlása folyamán.* Nem kívánok most valamennyi anyagon végigmenni. Szemléltetésül kiragadom a mászást:

Versengések mászáskulcsolásból, mászásból: győz az a csapat,

amelynek legtöbb tagja pontosan hajtja végre, vagy

amelynek legtöbb tagja a legjobban szorítja a kötelet,

amelynek legtöbb tagja ülésből fogás után a legmagasabbra húzza a térdét,

amelynek legtöbb tagja a kinyúlásnál a legkisebb mértékben csúszik lefelé,

amelynek legtöbb tagja 2—5 fogással a legmagasabbra mászik,

amelynek legtöbb tagja fel tud mászni teljesen magasságig,

amelynek fogási átlaga a legkisebb,

amelynek a mászási ideje a legrövidebb,

amelynek a mászási és leérkezési ideje együttvéve a legkisebb,

mászóverseny a csapatok rangsorolt tagjai között.

A versengések lehetnek párok közöttiek stb. A variálási lehetőséget bővíti a *különböző testhelyzetekből* való indulás és érkezés is: ülésből, térdelésből, hason- és hanyattfekvésből, állásból. Továbbá bővíti alacsony teremnél *az ismétlések száma* is, vagy pl. mászás után a lejövetel bordásfalon történik, de bővíthetjük azzal is, hogy a leérkezés után különböző feladatokat kell végrehajtaniuk, pl. gurulóátfordulás előre és hátra, mellső, fekvőtámaszban karhajlítás és nyújtás, bordásfalnál fellendülés kézállásba, időre. Természetesen még nem merítettem ki a lehetőségeket. Fiúk esetében pl. *mászás közben feladatok* adhatók. Ilyen lehet: két fogás után hajlított karú függés, majd a mászás folytatása: vagy ugyanaz nyújtott függéssel, tisztelgéssel stb. A versengések és versenyek formáiban az ötletek szinte kimeríthetetlenek. Annyit azonban tapasztaltam, hogy *a változatosság túlhajtása negatív irányba hat.* Egy-egy formát 3—4 órán át alkalmazhatunk, de az órák száma sem köthető meg előre. Vannak olyan formák, amelyeket a gyermekek megkedveltek, ezeket hosszabb ideig is alkalmazhatjuk. A nevelő reagáljon a gyermekek érzelmi világára, és *amennyiben már lanyhulást tapasztal, alkalmazzon új versengési formát.*

A gyakorlás során egy másik motiválási tényezőt is kihasználhatunk a torna tantervi anyagának feldolgozása során. Ez pedig *az önálló alkotás eredményességének felismeréséből fakadó kielégülés érzése.* Munkám során ezt már alkalmaztam. A statisztikai rész ismertetésénél erre már utaltam is. Itt azt a feladatot látom, hogy a jövőben tudatosabban kell a gyermekek alkotóvágyát kielégítenem. Azaz egy-egy gyakorlatelemet megfelelő szintű elsajátítás után kapcsoljanak egy másik gyakorlatelemmel önálló elgondolás alapján. Az önálló munka örömét a szerkesztésben és a végrehajtásban ezzel még jobban erősítem.

A tanultak alkalmazása során is gondolnunk kell arra, hogy a gyermekek érzelmi világát megmozgassuk. Biztosítanunk kell az anyag örömteli elvégzését. Az előkészítő mozgásanyagra gondolok itt elsősorban. Ennek a megismerése, gyakorlása során olyan mély érzelmek kiváltására kell törekednünk, hogy *azok adjanak indítékokat a mindennapos otthoni testgyakorlásra.* Tudom, ez nem könnyű. Annak ellenére, hogy ma a mindennapos testgyakorlás sokak részéről lenéző mosolyt vált ki, a magam részéről abban a tudatban igyekszem a torna anyagával kapcsolatban az érzelmek kiváltására, hogy tanulóimban ennek fontossága meggyőződéssé váljon.

Az érzelmek kiváltásának szükségességét az eddigi gondolataimon kívül az is indokolja, hogy *a kellő szintű érzelmi állapotban levő gyermek magasabb fokú teljesítményre képes.* Ezt magam is tapasztaltam. Magyarázatát az érzelmek fiziológiai alapjai adják meg. Az embernél, mint tudjuk, minden lelki jelenség alapját a nagyagy kérgében lejátszódó folyamatok képezik. Miben különböznek az érzelem alapját képező fiziológiai folyamatok más lelki jelenségektől? Minden lelki folyamat — érzékelés, észlelés, képzet, gondolkodás — emocionális színezetet kap abban az esetben, ha a folyamat átterjed a kéregről a kéreg alatti központokra is. Itt vannak többek között a szimpatikus idegrendszert irányító központok, amelyek a belső szervek és belső szekréciós mirigyek munkáját szabályozzák. Amikor az ingerület eléri ezeket a központokat, akkor állnak elő azok a változatos testi jelenségek, amelyek minden érzelmi folyamatot kísérnek. A szimpatikus idegrendszer idegein keresztül tükröződik vissza az érzelem, a szív, a véredények, a légzőszervek és néha az emésztőszervek munkájában (közismert pl. hogy erős izgalmi állapotban az ember elveszti étvágyát), az izmok általános [illegible],

fokozva vagy csökkentve azok munkaképességét. Az öröm stb. pozitív érzelmi megnyilatkozások munkánk során a gyermekekre tehát serkentőleg hatnak. A negatívak pedig gátló tényezőként lépnek fel. A pozitívaknak ennek alapján bő teret kell adnunk, a negatívokat a lehető legkisebb mértékig vissza kell szorítanunk.

Természetes, hogy az értelmi ráhatásokkal párosult erős érzelmi impulzusok kiváltására kell törekednünk. Mennél többet, mennél mélyebben tudunk felkelteni, oktató-nevelő munkánk annál hatékonyabb lesz, és annál magasabb szintű a pedagógiai értéke. Amilyen értéknövekedést jelent az ilyen irányú tevékenységünk oktatási munkánkban, olyan mértékben veszélyeztetjük nevelésünk hatékonyságát, ha túlhajtjuk, ha öncélúan végezzük az érzelemkeltő munkánkat. Feltétlenül úgy kell szerveznünk tevékenységünket, hogy — az elmondottakat figyelembe véve — a gyermekek számára a nehézségek leküzdését jelentse, kényszerítse őket az akaraterő igénybevételére, érezzék azt, hogy nemcsak játszanak, versenyeznek, hanem a testnevelési órákon is az életre készülnek.

Összefoglalva: szervezzük munkánkat úgy, hogy az életkort figyelembe véve, nemes érzelmek kiváltásával készítsük elő tanulóinkat arra, hogy társadalmi rendszerünk harcosaivá, építését tettekkel segítő, igaz hazafiakká váljanak.

HETEY ISTVÁN

Kézilabda az általános iskolában

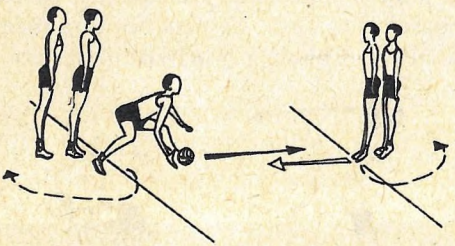

1. Párokban vagy egysoros oszlopban szemben állva, egymástól 8—10 méterre, a talajon nyugvó labdát fél kézzel a szemben levő társhoz gurítják a tanulók. A gurítás végrehajtásához a labdát érintő kézzel ellentétes lábbal lépjenek a tanulók a labda mellé — térdben és csípőben hajlított helyzetből —, a dobó kéz tenyerét terpesztett ujjakkal helyezzék a labda mögé és lehetőleg hosszan kísérve és utána nyúlva gurítsák át a labdát a szemben levő társhoz. Tekintetük mindvégig arra a pontra irányuljon, ahová a labdát gurítani akarják. Ha szemben álló sorok között guríttatjuk a a labdát, a gurítás végrehajtása után a sorok mindegyikénél saját soruk végére álljanak a tanulók. A gyakorlást lépésben, majd fokozatosan gyorsuló futással végeztetjük.

2. A gurítás után a szemben levő sor végére menjenek a tanulók.

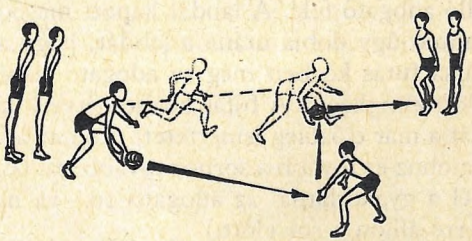

3. A két szemben álló sor között egy adogató helyezkedik el, és először az adogatóhoz gurítják a soron következők a labdát, majd menet közben visszakapják, és azután továbbítják a szemben levő sorhoz.

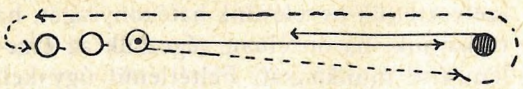

4. Futó sorváltó labdával. Egysoros oszlopban állnak a tanulók. A sorok előtt 4—5 m-re egy-egy adogató áll szemben a sorral. Az első tanuló a sorból a labdát az adogatóhoz továbbítja (a megjelölt dobásmóddal), majd futással megkerüli őt, és beáll a saját sora végére. Az adogató közben a következő tanulónak dobja a labdát. Több csoport esetén versenyszerűen is végezhető.

5. Az első sorozat adogatása után az adogató is beáll a sor végére, és a soron következő tanuló megy ki adogatónak. A verseny az előbb leírtak szerint addig tart, míg mindenki sorra nem került adogatónak.

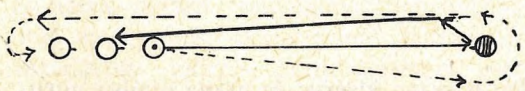

6. Az adogató az őt megkerülő tanulónak visszajátssza a labdát, és az továbbítja a soron következőhöz a szemben álló sor elejére.

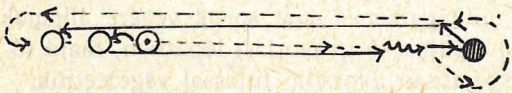

7. Az eddigi gyakorlatokat tovább kombinálva, gyorsindításos elemet is beiktathatunk: a sorban első helyen álló tanuló indulása előtt feje fölött hátraadja a labdát a mögötte állónak, és futni kezd a szemben álló adogató felé. A labdát kapott második tanuló úgy dobja utána a labdát, hogy azt társa futás közben még az adogató elérése előtt elfoghassa. A futás közben átvett labdát a már előzőleg ismertetett úton az adogatóhoz és tovább a sorhoz továbbítja. (Ennél a gyakorlatnál az adogató 10—12 méterre álljon a sor előtt.)

Gondoskodnunk kell természetesen arról, hogy a labdakezeléssel párhuzamosan a játékhoz szükséges labda nélküli mozgásokat is megfelelő szinten elsajátítsák a tanulók, valamint a labda dobásának minél több változatát megismerjék. Ezt a célt elősegítik a különböző futóváltók, melyekbe megállást, megindulást, irányváltoztatást és kitett tárgyak megkerülését tartalmazó feladatokat iktatunk be. Nagyon hasznosak a kisebb területen játszott fogójátékok is.

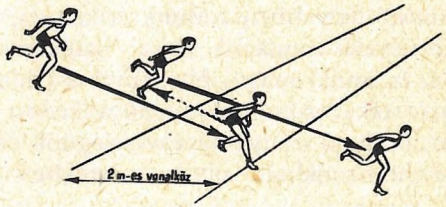

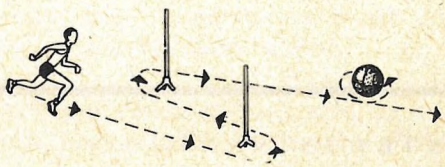

A dobások „komplex jellegű" tanítása

A labdadobások különböző változatait időtakarékosság céljából kapcsolhatjuk a tanterv anyagában előforduló nem sportjáték jellegű dobásokhoz. Például a gyógylabdával végzett erőt fejlesztő dobások mellett a labdajátékokban használatos kétkezes dobásokat (9., 10., 11., 12. ábra) is megtaníthatjuk. Ebben a vonatkozásban azt ta-

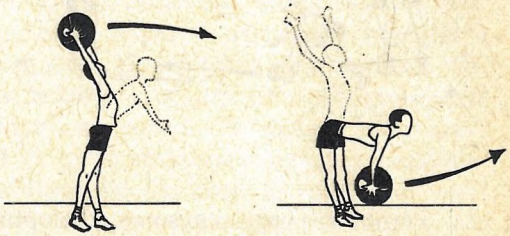

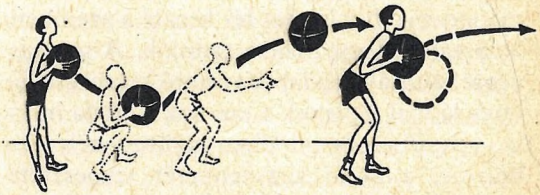

pasztaltam, hogy a sportjátékok labdadobás-változatai gyorsabban és jobb végrehajtással alakulnak ki, ha nehezebb (tömött) labdával tanulták meg azokat. Ezt azzal magyarázom, hogy a tanulók jelentős erőfelesleggel végzik a még ismeretlen dobásokat, és a nehezebb labdák kezelése ezért kiegyensúlyozottabb mozgást eredményez. Az egykezes labdadobások az atlétikai dobásokkal együtt taníthatók, sőt alkalomszerűen stukklabdával speciális kézilabdadobásokat* is megtaníthatunk.

Az ábrán látható térdelő helyzettel elérhetjük azt, hogy a felső test izomzatára korlátozzuk a speciális dobómozgás végrehajtását. Így kezdetben kizárhatjuk a lábak helyzetétől függő különféle egyensúly-eltolódásokat, melyek a dobás gazdaságos kialakítását károsan befolyásolják.

A különleges dobások színesebbé és eredményesebbé teszik a játékot. Megtanításuk nem egyszerű feladat, de az ábrázolt módon elég hamar kialakul a mozgás lényege. A begyakorlás soronkénti váltóverseny vagy cicajáték közben is megoldható. Váltóverseny esetén a különleges dobás elvégzése versenyfeladatot képez, ilyen jelenetet mutat be a fenti ábra is.

Mivel a gyógylabda vagy a stukklabda érkezése, fogása egészen más, mint a felfújt labdáé, a dobások megfelelő végrehajtásának kialakulásakor át kell térnünk a felfújt labdákkal folytatott gyakorlásra.

Taktikai nevelés

A labdajátékok hármas képzési csoportjából (fizikai, technikai, taktikai) a taktikai rész mutatkozik a legbonyolultabbnak. Képzettebb versenyzőknél is hosszabb időt vesz igénybe, amíg az edzésgyakorlat versenyszilárddá, felhasználhatóvá válik a mérkőzéseken, „beérik". Alacsony fokon — az általános iskola 7—8. osztályában — a rendelkezésre álló évi összóraszám nem lenne elegendő valamilyen előre elképzelt taktikai megoldás megvalósításához.

* A különleges dobások tanítására az érvényes tanterv nem ad lehetőséget. Ez inkább a tanórán kívüli sportfoglalkozások témája lehet. — Szerk.

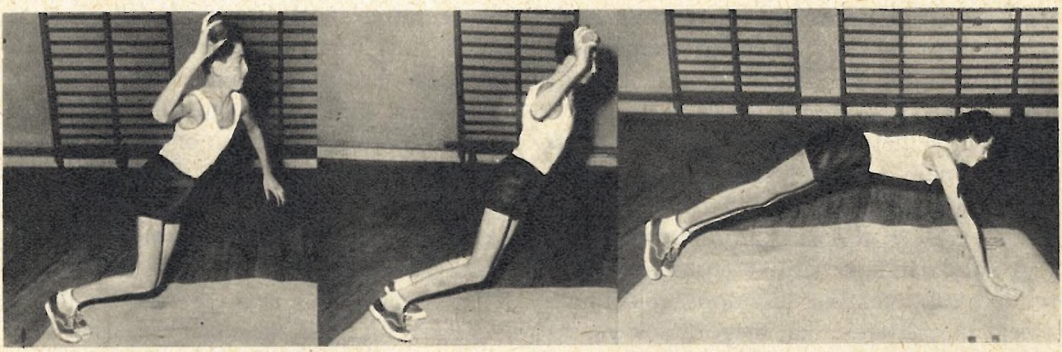

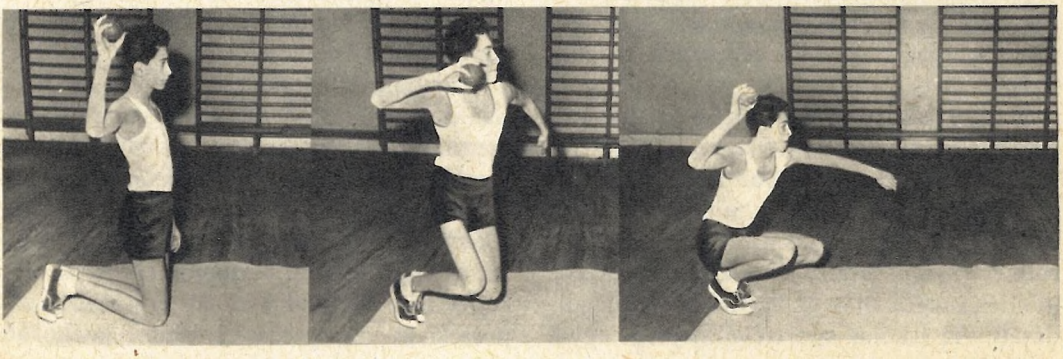

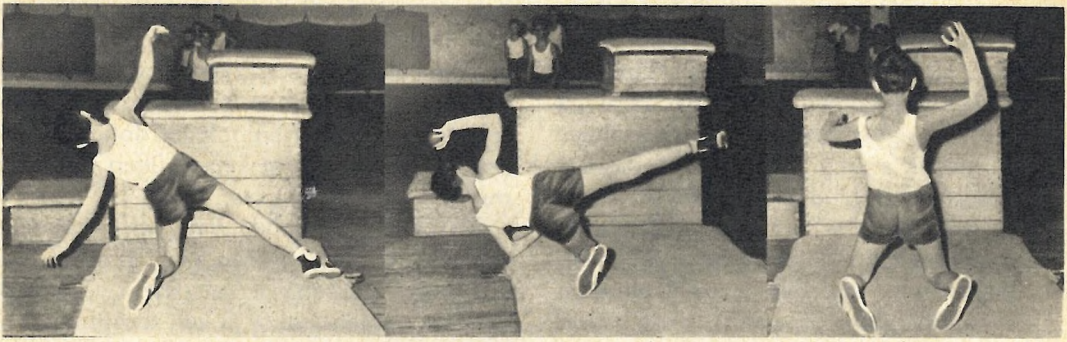

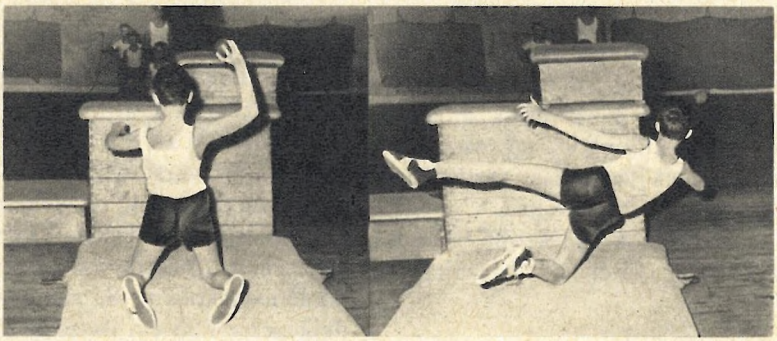

A taktika fogalmi meghatározója a játékban tanúsított magatartásunknak. Ezt a magatartást általában a védekezés és a támadás két szemben álló nagy csoportjára vonatkoztatjuk, és kiterjesztjük azok minden elképzelhető részletére.

Megfigyelhettük, hogy fizikailag és technikailag nem azonos képességűek tanítványaink, így természetesen taktikai vonatkozásban is nagy eltérések mutatkoznak.

A labdajátékok területén az a játékos rendelkezik jótaktikai tulajdonságokkal, aki a begyakorolt technikai megoldások végrehajtásához a mérkőzéseken rendszerint megtalálja a megfelelő megoldást, s ezt képes alkalmazni az eredményesség érdekében.

Hogyan alakul az e képesség az általános iskolai tanulóknál? A legszélsőségesebb módon. Játék közben vannak eleinte tanácstalanok, ha labdához jutnak — majd később utánozni igyekeznek társaik sikerültebb megoldásait —, mások ügyeskednek, és megtalálják az eredményes megoldásait. Az iskolai sporttevékenység egyik nevelési célja a rendszeres sportoláshoz való szoktatás, ami többek között a sportjátékok megszerettetésével is megvalósítható. A tanulók játék iránti szeretete a minél gyakoribb sikerélmény függvénye is. Igyekezetünk ezért arra összpontosuljon, hogy tanulóink játék közben minél többször érjenek el eredményeket. Erre nem az egyes feladatok „súlykolásával" taníthatjuk meg őket, hanem a játék adta sokoldalú lehetőségek felhasználásával. A taktikai szemléletre nevelni kell a tanulókat. A *csapatjátékok sikeres megvalósításához szükséges készségeket (helyzetfelismerő, kombinatív) csak tényleges játékon keresztül fejleszthetjük ki.* Az általános iskolában nem lehet azonban a kézilabdát a legmagasabb fokon kezdeni. Szükséges, hogy a játékkészség és a taktikai szemlélet kialakítása érdekében *a legegyszerűbb játéktól kezdve az életkornak megfelelő fokozatokon keresztül közelítsük meg a tényleges kézilabdázást.* Az alábbi táblázat az egyes iskolai osztályoknak és az előképzettségnek megfelelően igyekszik csoportosítani az egyébként ismert játékokat,

valamint megjelöli, hogy milyen képzési célok megvalósítását szolgálják. Általános módszertani elv volt a táblázat összeállításánál a *növekvő összetettségre* törevkés a játékok egymásutániságában, valamint a kézilabdázásban ténylegesen előforduló feladatok minél közvetlenebb megközelítése.

A játék megfelelő kialakításában jelentősége van még a *játékvezetésnek is.* Mindig törekedjünk a folyamatos játék kialakítására. Kisebb vétségekért, technikai fogyatékosságokért ne állítsuk meg a játékot. Általában igyekezni kell minél kevesebbszer beavatkozni a játékba. Jogosulatlan előnyszerzés vagy durvaság esetén viszont minden esetben be kell avatkozni.

Osztály	*Képzési (technikai, taktikai) cél*	*Játékok*
5.	A kézilabdázáshoz szükséges alapvető fizikai képességek fejlesztése, különös tekintettel a labda nélküli mozgásra: futás, irányváltoztatások, megállás, megindulás, helyezkedés. — A labdával kapcsolt alapvető technikai feladatok. — A dobás és a labda elfogásának gyakorlása.	Egyszerű érintőfogó. Keresztezőfogó. Kézilabdafogó (három lépésenkénti labdaleütéssel). Szabadulás a labdától. Cica a körben. (Páros létszámú köröket igyekezzünk kialakítani, mert a cicák számának fokozatos emelésével jutunk el a következő játékhoz, a Pontszerzőhöz, amikor is nemcsak a cicák mozognak, hanem az adogatók is.) Pontszerző.
6.	A fizikai képességeket továbbfejlesztő, labdával végzett mozgások bekapcsolása: labdaátvétel-átadás gyors futás közben; gyors futásból kapura lövés.	Pontszerző. Mindenki mindenki ellen (más néven: Kidobós). Kidobós csapatban. (4—5 tanuló szalaggal vagy más módon megjelölve egymásnak adogatva igyekszik a többi csoportok tagjait kidobni. Azok természetesen ugyanerre törekszenek.) Váltók futás közben átadott és átvett labdákkal. Célba dobó versenyek. Tenyérlabda. (Téglalap alakú játszótér. Nagyságától függően 4—4-től 7—7 játékos, kézilabda kapukkal. Kapus nélkül játsszák. A kapu előtt 3×2 méteres kapuelőtér, melybe senki sem léphet be, és a labdát csak a társ átadásából, tenyérrel lehet a kapuba juttatni. A labdakezelés és lépésszabály a kézilabdajáték szabályai szerint.)
7.	Előkészítő játékok a kézilabdázás közvetlen kialakítására. A különleges dobások alkalmazási lehetőségeinek megtalálása.	Tenyérlabda. Fejelő kézilabda. A tenyérlabdához hasonló játék, de a gólt nem tenyérrel ütik, hanem fejelik a védő nélküli kapuba.
8.	Kézilabdázás, szükség szerinti szabálymódosításokkal.	Kézilabdázás *a)* emberfogásos védekezéssel, *b)* területvédekezés hatos fallal, *c)* területvédelem egy zavaró játékossal.

Pillanatképek az iskolai úszásoktatásról

Körsétánkat Debrecennel kezdjük, ahol a miniszteri utasítás megjelenésével egy időben, már 1959-ben megindult az általános iskolák 5. osztályos tanulóinak úszásoktatása a testnevelési órákon.

Az elmúlt időben 15 000 tanulót tanítottak meg úszni a nagyerdei fedett uszodában.

Az elmúlt oktatási évben 49 osztály vett részt a munkában.

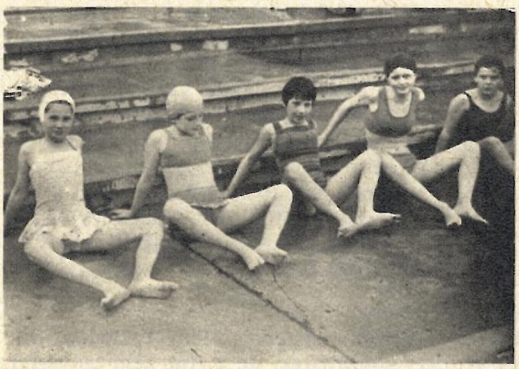

Győrben évente 1200-an tanulnak meg úszni a fedett és a nyitott medencékben.

Székesfehérvárott is rendszeresen folyt a munka és évente 400 tanuló sajátította el az úszást. Sajnos ez évben az uszoda üzemeltetése körüli nehézségek miatt a beindított munka megszakadt.

Pest megyében Abony és Cegléd munkája érdemel dicséretet, ahol az elmúlt 5 évben 3699 főt tanítottak meg úszni a testnevelő tanárok. Abonyban a kötelező úszásoktatás olyan eredményekkel zárult, hogy az úszni megtanultak foglalkoztatására úszószakosztályt kellett szervezni a helyi sportkörnek.

Szegeden a Tisza-parti uszodában nagy szakmai felkészültséggel folyik az oktatás.

A szegedi testnevelő tanárok, átérezve az úszásoktatás fontosságát, valamennyien elvégezték az Úszószövetség oktatói tanfolyamát. Évente 1200 fiú és leány tanul meg a kezük alatt úszni.

Pécsett a Nagy Lajos Gimnázium udvarán elkészült a Művelődésügyi Minisztérium anyagi támogatásával az első iskolai 33 1/3 m-es uszoda. Sajnos, hogy az üzemeltetése körüli vita miatt, víz hiányában a tanulók nem vehették a birtokukba. Az eddigi úszásoktatás eredményes volt. Az Urán uszodában évente 1000 tanuló tanult meg úszni. A karbantartás miatt ez évben többnyire szünetelt az oktatás.

És Budapesten mi a helyzet?

Az elmúlt iskolai évben nem folyt úszásoktatás a testnevelési tanterv szerint. Csak az 1965—66-os tanévtől biztosítják, hogy a fővárosi tanulók is részt vehessenek a testnevelési tantervben az 5. osztályosok számára előírt úszásoktatásban.

Körsétánkat Gyulával zárjuk, ahol a szabadtéri uszoda mellett az idén elkészült a fedett uszoda is, ahol az 1965—66.-i tanévben megindul a kötelező úszásoktatás, hogy ne legyen Gyulán se olyan 5. osztályos tanuló, aki nem tud úszni.

TIBOLDI TIBOR

Tájékoztató

Országos úttörő-bajnokságok döntői

Június 14 és 23 között rendezték meg atlétikában, tornában, röplabdában, sakkban, modellezésben és rádiós rókavadászatban az országos úttörőbajnokságok döntőit. Tíz napon át 1100 gyermek táborozott Csillebércen, a megyei bajnokságok legjobbjai.

A bajnoki döntők szép sikerrel zárultak, több sportágban nagyon figyelemre méltó eredmények születtek annak ellenére, hogy az árvíz, az esőzés nagyon megzavarta a programot a margitszigeti Úttörő Stadiont a döntőt megelőző napon le kellett zárni, a tornát sem lehetett szabadtéren megrendezni.

A csillebérci táborban a sportversenyeken kívül az úttörők az egyes sportágakkal alaposabban is megismerkedtek. A tábort felkereste a röplabda-válogatott is, és bemutatót tartott a pajtásoknak.

ATLÉTIKÁBAN első eset volt, hogy a négytusán kívül más versenyágak is helyet kaptak a programban (súly, 4×100, 600, ill. 300 m). A döntőkön nemcsak a győztes csapatok, hanem az egyéni számok legjobbjai is részt vettek. Ez igazi atlétikai bajnoksággá avatta a versenyeket. A legfigyelemreméltóbb eredmény leányoknál súlylökésben született (Dely Izabella, Bácsalmás 10,90 m), fiúknál pedig 600 m-en (Herczeg Ferenc, Budapest, 1 perc 35,1 mp).

TORNÁBAN a fiúknál a győri és a budapesti VI. ker. Bajza u.-i csapatok kiemelkedtek a mezőnyből. A lányoknál viszont nagyon szoros volt a verseny. Jellemző, hogy az összetett csapatban az első és a harmadik helyezett között 0,4 pont különbség volt!

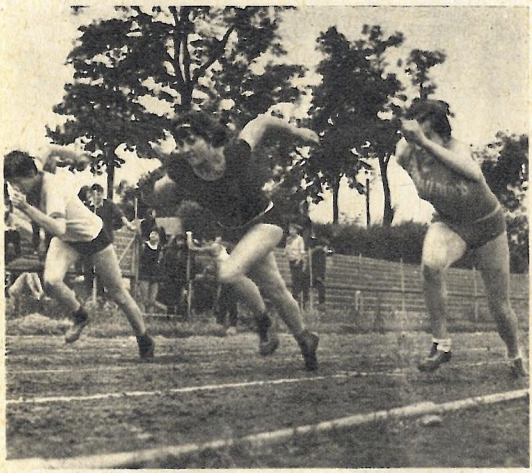

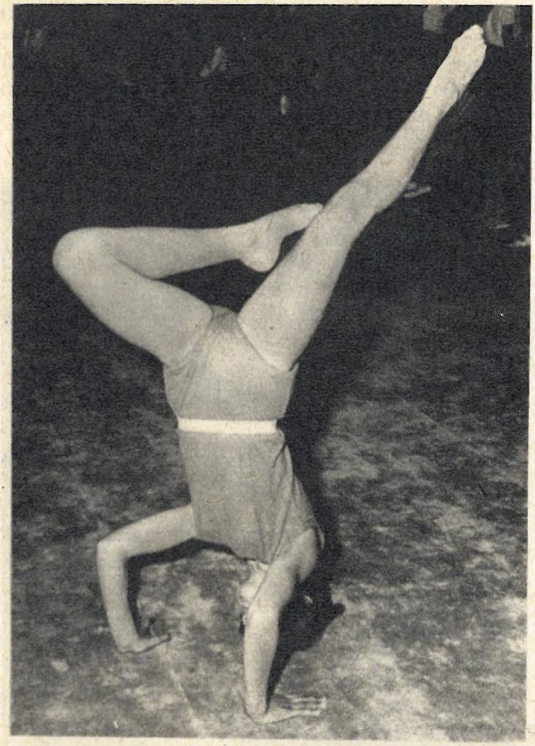

RÖPLABDÁBAN különösen a fiúk játéka volt színvonalas. Ebben a sportágban volt a legjellemzőbb a vidéki csapatok kitűnő szereplése. A bajnokságot Mihályháza csapata nyerte!

Fotók: Kozák—Simay—Kútvölgyi

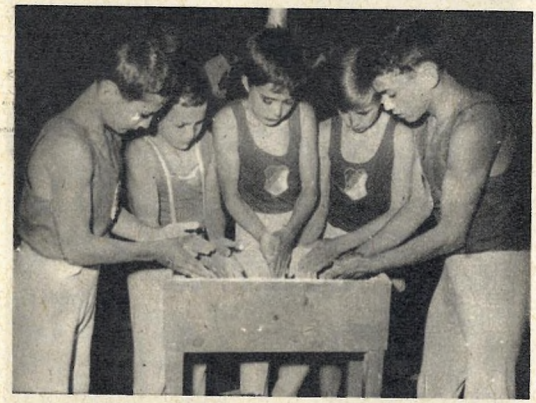

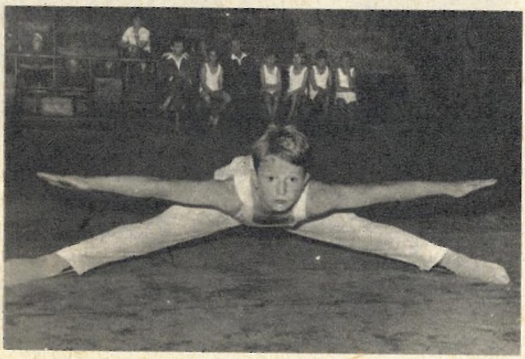

Szemle

Az NDK oktatási törvénye

Ez év elején jelent meg az NDK-ban az egységes oktatási (képzési) rendszerről szóló törvény. A törvény a bölcsődéktől egészen az egyetemekig bezárólag foglalja egységbe az NDK oktatási rendszerét.

Ebben a rendszerben hangsúlyozottan szerepelnek a testnevelésre és a sportra vonatkozó határozatok. Leszögezi a törvény: „A modern, szocialista általános műveltség tartozékai a matematikai, természettudományi és politechnikai, az állampolgári, a társadalomtudományi és erkölcsi, az anyanyelvi, az idegen nyelvi, az esztétikai és a testi képzés és nevelés."

A törvény az egyes fokozatokban a testnevelés és sport célját és feladatait is meghatározza.

Így az *alsófokú oktatásban:* a központi feladat a sokoldalú testi alapképzés biztosítása. A sokoldalú gyakorlatok és játékok révén olyan tulajdonságokat kell kifejleszteni, mint az erő, a bátorság, az ügyesség, az állóképesség és a gyorsaság. Emellett az egyszerű sportkészséget is fejleszteni kell. A tanulókat hozzá kell szoktatni a fegyelemhez, a helyes higiénikus magatartáshoz és szabad idejükben a rendszeres sporttevékenységhez.

A *középfokú oktatásban:* tovább kell folytatni a megkezdett alapfokú testi képzést. Emellett figyelemmel kell lenni a test feletti uralomra és az egészség megőrzésére, a sokoldalú sporttevékenység révén. Meg kell kezdeni a rendszeres úszásoktatást.

Képessé kell tenni a tanulókat a sport egyes gyakorlatainak szabatos végrehajtására. Nagyobb mértékben kell gondoskodni a sportversenyek rendezéséről. Az egyéni érdeklődésnek és hajlamnak a kielégítéséről az iskolán kívüli sportnak kell gondoskodnia.

A *felsőfokú oktatásban:* meg kell erősíteni az eddig elért alapképzés eredményeit a további rendszeres és sokoldalú sporttevékenységgel. Magas sporteredmények elérésére kell törekedni. Valamennyi tanuló szerezze meg a sportjelvények valamelyik fokozatát. Az iskolai sportnak hozzá kell járulnia a tanulók egészségének a megőrzéséhez, életörömükhöz és egészséges, higiénikus életmódjukhoz. Hasonló feladatot kell a testnevelésnek és a sportnak megoldania az egyetemeken és a főiskolákon is, ahol fokozott gondot kell fordítani még a hallgatók önálló sportolására is. Ezért az egyetemi és főiskolai sportegyesületek munkáját az egyetemek, főiskolák vezetőségeinek támogatniuk kell.

Az NDK oktatási törvénye tehát igen határozottan és részletesen határozza meg a testnevelés és sport helyét és szerepét a német ifjúság egységes oktatásában, képzésében. Ennek bizonyára meg is lesz az eredménye. *Sós István*

KÖRPERERZIEHUNG
Heft 4/1965

János Nyiri: Einige wichtigere Aufgaben des Schuljahres 97
Ottó Orosz: Körpererziehung in den Schulen eines Bezirks 100
Csaba Szuh: Jahresbilanz des Sports in der Grundschule im Schuljahr 1964—65 103
László Édes: Aufgaben der Schulsportvereine in der Mittelstufe für das Schuljahr 1965—66 108
László Harsányi—István Novák: Organisierung von Pionier-Sportfachkreisen 110
Die Ordnungsübungen und die Verteidigungsvorbildung (T. T.) 112
Frau János Kalász: Aktivisierung der Schüler im Turnen 114
István Hetey: Handball in der Grundschule 119
MITTEILUNGEN
RUNDSCHAU

ОБУЧЕНИЕ ФИЗКУЛЬТУРЕ
№ 4 1965 г.

Янош Нири: О некоторых более важных задачах учебного года 97
Отто Орос: Школьная физкультура одного района 100
Чаба Сух: Баланс 1964—65-го учебного года по школьной физкультуре общих школ 103
Ласло Эдеш: Задачи 1965—66-го учебного года в школьных физкультурных кружках средних школ 108
Ласло Харшани—Иштван Новак: Организация пионерских физкультурных кружков ... 110
Порядковые упражнения и оборонительная подготовка (Т. Т.) 112
Яношне Калас: Активизация учащихся в обучении гимнастике 114
Иштван Хетеи: Хандбол в общей (восьмилетней школе) 119
Тибор Тиболди: Моментальные снимки об обучении плаванию в школе 124
СООБЩЕНИЯ .....
ОБЗОР .....

Ára: 2,40 Ft

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTÉRIUM MÓDSZERTANI FOLYÓIRATAI:

Magyartanítás	18,— Ft
Történelemtanítás	14,40 Ft
A fizika tanítása	14,40 Ft
A biológia tanítása	14,40 Ft
A kémia tanítása	14,40 Ft
A matematika tanítása	14,40 Ft
A földrajz tanítása	14,40 Ft
Az idegen nyelvek tanítása	14,40 Ft
Gyógypedagógia	14,40 Ft
Rajztanítás	36,— Ft
Az ének és zene tanítása	30,— Ft
A testnevelés tanítása	14,40 Ft

Előfizethetők: a Posta Központi Hírlap Irodánál

Budapest, V., József nádor tér 1. és minden postahivatalnál

Indexszám: 25 110